

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ
ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒՄ ԵՄ.

ՀՀ կրթության և գիտության

նախարար՝

Ա. Աշոտյան

«___» _____ 2009թ.

ՀՀ պետ. գրանցման թ. _____

ԲԱՐՁՐԱԳՈՒՅՆ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ
ՊԵՏԱԿԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՉԱՓՈՐՈՇԻՉ

Մասնագիտությունը՝ 310112 - «Ապահովագրական գործ»(ԱՊՀ համակարգում)
դասիչ, անվանում

Որակավորումը՝ տնտեսագիտության բակալավր
անվանում

Ուժի մեջ է մտնում ընդունման հաջորդ օրվանից

Երևան 2009

1. 311110 - «ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ (ԱԳՐՈՊԱՐԵՆԱՅԻՆ ՀԱՍՆԱԿԱՐԳՈՒՄ)»

դասիչ, մասնագիտության անվանում

ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

1.1. 310112 - «Ապահովագրական գործ (ագրոպարենային համակարգում)» մասնագիտու-

տու-

բյուրը հաստատված է Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2007 թ. օգոստոսի 27-ի թ. 1038-ն որոշմամբ:

1.2. Շրջանավարտի որակավորումը՝ տնտեսագիտության բակալավր

որակավորման աստիճան

310112 - «Ապահովագրական գործ (ագրոպարենային համակարգում)» մասնագիտությամբ դասիչ, մասնագիտության անվանում

յամբ տնտեսագիտության բակալավրի պատրաստման հիմնական կրթական ծրագրի որակավորման աստիճան

յուրացման նորմատիվային ժամկետը 4 տարի 8 ամիս է:

1.3. Շրջանավարտի որակավորման բնութագիրը

310112 - «Ապահովագրական գործ (ագրոպարենային համակարգում)» մասնագիտությունը տնտեսագետ բակալավրին տալիս է մասնագիտական գիտելիքների համալիր հետևյալ բնագավառներում՝ տնտեսագիտության տեսության, մաթեմատիկական վիճակագրության և հավանականության տեսության, ընդհանուր և ապահովագրական վիճակագրության, հարկերի և հարկային քաղաքականության, արժեթղթերի շուկա, ապահովագրական կազմակերպությունների կազմակերպման և կառավարման, դրամաշրջանառության և բանկային գործունեության, միջազգային ապահովագրության, ապահովագրական իրավունքի, ապահովագրության տեսության, գյուղատնտեսության ապահովագրություն, ապահովագրական մարքեթինգի և այլն:

Ուսումնառության ընթացքում ուսանողն ուսումնասիրում է շուկայական տնտեսության պայմաններում ապահովագրության միջոցով երկրում գոյություն ունեցող ռիսկերի՝ հատկապես գյուղատնտեսական ռիսկերի կառավարման հիմնական սկզբունքներն ու դրանց փաստացի կիրառման մեթոդները: Ուսանողը ուսումնասիրում է նաև ագրոպարենային համակարգի ֆինանսների կառավարման գործընթացները; ապահովագրական կազմակերպություններում հաշվառման և հաշվետվության վարման; դրամական հոսքերի և տնտեսավարող սուբյեկտների ներդրումային գործունեության կամակերպումը և կառավարումը; ինչպես նաև ապահովագրական միջոցառումների գործունեության կազմակերպման ու կառավարման, այդ թվում նաև՝ ապահովագրական կազմակերպությունների կազմակերպման ու կառավարման առանձնահատկությունները:

1.3.1. Մասնագիտական գործունեության բնագավառը.

310112 - «Ապահովագրական գործ» մասնագիտության գծով բակալավրի մասնագիտական գործունեությունն իրականացվում է տնտեսության տարբեր ոլորտներում՝ հատկապես գյուղատնտեսության ոլորտում և ծառայում է պետական ինստիտուցիոնալ կառուցվածքների, սեփականության տարբեր իրավական ձևեր ունեցող տնտեսավարող սուբյեկտների գործառույթների մասնագիտական սպասարկմանը: Նա պետք է պատրաստ լինի աշխատելու պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների տարբեր մակարդակների ծառայություններում, բանկերում և դրամավարկային, ներդրումային և ապահովագրական կազմակերպություններում, կազմակերպատիրական բոլոր ձևերի տնտեսավարող սուբյեկտների, այդ թվում նաև ագրոպարենային ոլորտի տնտեսագիտական ծառայություններում: Բացի տնտեսագետի գործառույթների կատարումից, նա պետք է ապահովի երկրի հասարակության և տնտեսության մեջ գոյութ-

յուն ունեցող ռիսկերի վերլուծությունը և գնահատումը, առաջարկություններ ներկայացնի ապահովագրության միջոցով դրանց կառավարման գծով:

Կարողանա վերլուծության ենթարկել ապահովագրողների, գյուղատնտեսական ձեռնարկությունների և տնտեսության մյուս ոլորտների ձեռնարկությունների ակտիվների, պարտավորությունների, կապիտալի, դրամական հոսքերի շարժի, եկամուտների և ծախսերի, ինչպես նաև կազմակերպությունների ֆինանսական գործունեության արդյունքների մասին տեղեկատվության կառավարման հարցերը: Նա պետք է տիրապետի գիտելիքների՝ ապահովագրական մենեջմենթի, մարքեթինգի, հաշվառման և հաշվետվության, խորհրդատվական-փորձագիտական, վերահսկման-վերստուգման գործունեություն ծավալելու համար, ինչպես նաև աջակցի իրավաբանական անձանց ու քաղաքացիների սեփականության և գույքային շահերի պաշտպանությանը:

Բակալավրի մասնագիտական գործունեության ոլորտներն են՝ Ապահովագրական ընկերություններն ու ապահովագրական հիմնադրամները, բոլոր կազմակերպատիրավական ձևերի կազմակերպությունների ռիսկերի կառավարման ու ֆինանսատնտեսագիտական ծառայությունները, ՀՀ պետական, տարածքային և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ֆինանսատնտեսագիտական ստորաբաժանումները, հարկային և մաքսային ծառայությունները, բանկերը, ֆինանսական ու ներդրումային կազմակերպությունները: Միաժամանակ կարող են աշխատել այն պաշտոններում, որոնք համաձայն դեկավարների, մասնագետների և ծառայողների պաշտոնների որակավորման սանդղակի պահանջում են բարձրագույն տնտեսագիտական կրթության առկայություն:

1.3.2. Մասնագիտական գործունեության օբյեկտները.

Բոլոր տեսակի տնտեսավարող սուբյեկտների, այդ թվում՝ ագրոպարենային ոլորտի սուբյեկտների ապահովագրական ռիսկերը: Ապահովագրական կազմակերպությունների, ինչպես նաև տնտեսության մյուս ոլորտների ձեռնարկությունների և քաղաքացիների (ֆերմերների, անհատ ձեռնարկատերերի) ակտիվներն ու պարտավորությունները, կապիտալը, եկամուտները և ծախսերը, շահույթը և հարկերը, ֆինանսական տվյալների բազաները և արդյունքները, տնտեսական վերլուծության, փորձագիտության և խորհրդատվության օբյեկտները, հաշվառման, հաշվետվության և աուդիտի, վերահսկման և վերստուգման օբյեկտները՝ ֆինանսավարկային կազմակերպությունների և տնտեսավարող սուբյեկտների հիմնական, գործառնական, ներդրումային և այլ ֆինանսատնտեսական գործունեություններում:

1.3.3. Մասնագիտական գործունեության տեսակները.

Ապահովագրական, կազմակերպա-կառավարչական, ֆինանսական և վարկային, բանկային և բորսային, ներդրումային, փորձագիտական, հարկային, սեփականության գնահատման, վիճակագրական, գիտահետազոտական:

1.3.4. Մասնագիտական գործունեության ընդհանրական խնդիրները

310112 - «Ապահովագրական գործ (ագրոպարենային համակարգում)»
դասիչ, մասնագիտության անվանում

մասնագիտությամբ տնտեսագիտության բակալավրի կախված մասնագիտական որակավորման աստիճան

գործունեության տեսակից պետք է պատրաստ լինի լուծելու հետևյալ մասնագիտական խնդիրները.

ա) մասնագիտական գործունեության՝

1. ապահովագրական ռիսկերի կառավարման սկզբունքի իրականացում
2. ֆինանսական գործառնությունների իրականացում
3. հարկային պարտավորությունների կատարում
4. ապահովագրական պայմանագր կնքում
5. ապահովագրական վկայականի ձևակերպում
6. ապահովագրական ռիսկերի գնահատում և գրանցում

7. ապահովագրական գնահատման, գումարի, վճարի ու վնասի չափի սահմանում և ապահովագրական հատուցման իրականացում
 8. ֆինանսական և կառավարչական համակարգերի մշակում
 9. գործարար, առևտրային և աշխատանքային իրավունքների օգտագործում
 10. ֆինանսական հաշվետվությունների վերլուծության իրականացում
- բ) փորձարարական-հետազոտական գործունեության
1. վիճակագրական տվյալների հավաքագրում, ամփոփում և վերլուծություն
 2. ապահովագրական ռիսկերի հավանականությունների ուսումնասիրություն
 3. ապահովագրության ռազմավարության տեխնոլոգիայի մշակում
 4. ապահովագրական դրույքաչափերի հաշվարկում
 5. տեղեկատվական ու խորհրդատվական տվյալների մշակում
 6. ապահովագրական պահուստների ձևավորում
 7. ներդրումային հնարավորությունների որոշումների կայացում
 8. երկարաժամկետ ֆինանսական ծրագրավորում
- գ) կազմակերպական-կառավարչական գործունեության`
1. ապահովագրական քաղաքականության մշակում
 2. գործարար պլանի կազմում
 3. ապահովագրական ծառայության ինքնարժեքի հաշվարկում
 4. ներքին վերահսկողության և կառավարչական որոշումների կայացում
 5. դրամական հոսքերի կառավարում
 6. ապահովագրական պայմանագրերի կազմում
 7. ագրոպարենային համակարգի ձեռնարկություններում առևտրային համաձայնագրերի կազմում

1.3.5. Որակավորման պահանջները.

Մասնագիտական խնդիրները լուծելու նպատակով տնտեսագիտության բակալավորը
որակավորման աստիճան

կատարում է հետևյալ գործառնությունները`

1. ապահովագրական ռիսկերի գնահատում և գրանցում
2. ապահովագրության պայմանագրի մշակում
3. ապահովագրական պայմանագրերի կնքում
4. ապահովագրական գործառնությունների փաստաթղթավորում և ձևակերպում
5. ապահովագրական սակագների հաշվարկում
6. ապահովագրական ռիսկերի կառավարում
7. ապահովագրական պահուստների ձևավորում

- մասնակցում է ապահովագրական համակարգի մասնագիտական խնդիրների
բնագավառ

առաջադրման, ծրագրերի կազմման և լուծմանն ուղղված աշխատանքների բոլոր փուլերին,

- կազմակերպում է նյութերի, միջոցների, սարքավորման, տեխնոլոգիական գործընթացների արդյունավետ օգտագործման գործառնություններ,
- մասնակցում է ապահովագրական համակարգի գիտահետազոտական
բնագավառ

աշխատանքների կազմակերպման, իրականացման և արդյունքների մշակման բոլոր փուլերին,

- ուսումնասիրում է ապահովագրական համակարգի առնչվող մասնագիտական
բնագավառ

գրականությունը և գիտատեխնիկական ինֆորմացիան, ծանոթ է բնագավառի գիտատեխնիկական նորություններին և նվաճումներին,

- օգտվում է ապահովագրական համակարգի ինֆորմացիոն տեխնոլոգիաներից,
բնագավառ

տվյալների բազաներից, փորձագիտական համակարգերից և կիրառական

- ծրագրերի փաթեթներից,
- կազմակերպում է իր ենթակայության ստորաբաժանման աշխատանքը:

Տնտեսագիտության բակալավրը պետք է ծանոթ լինի՝
որակավորման աստիճան

- իր մասնագիտական գործունեության բնագավառին առնչվող իրավական ակտերին, որոշումներին, կարգադրություններին, մեթոդական և նորմատիվային նյութերին,
- գործող չափորոշիչներին, բնագավառի սարքավորման, ինֆորմատիկայի միջոցների տեխնիկատնտեսական ցուցանիշներին, տեխնոլոգիաներին, դրանց շահագործման կարգացույցներին,
- գիտահետազոտական աշխատանքների իրականացման արդյունքով ստացված տվյալների ներկայացման, հաշվետվությունների և տեխնիկական փաստաթղթերի կազմման եղանակներին,
- աշխատանքային օրենսդրության հիմունքներին, աշխատանքի պաշտպանության նորմերին և կանոններին:

1.3.6. Մասնագիտությանը հարմարվելու հնարավորությունը.

Բակալավրը կարող է հարմարվել հարակից մասնագիտական գործունեության հետևյալ տեսակներին՝ հաշվավերլուծական, հաշվապահական հաշվառման, վերահսկման-վերստուգման, մարքեթինգի, աուդիտորական, խորհրդատվական, նորմատիվային, գիտամեթոդական և գիտամանկավարժական (իր մասնագիտության գծով), արտաքին տնտեսական, արտարժույթի և արժեթղթերի շուկայի, իրավական:

1.4. Ծրջանավարտի կրթությունը շարունակելու հնարավորությունը

310112 - «Ապահովագրական գործ (ագրոպարենային համակարգում)»
դասիչ, մասնագիտության անվանում

մասնագիտությամբ բարձրագույն մասնագիտական կրթության հիմնական կրթական ծրագիրը յուրացրած՝

տնտեսագիտության բակալավրը պատրաստ է կրթությունը շարունակելու՝
որակավորման աստիճան

- կրճատված ժամկետներում՝ ստանալու բակալավրի մասնագետի որակավորման աստիճան 2-րդ մասնագիտության գծով,
- մագիստրատուրայում՝ ստանալու տնտեսագետ մագիստրոսի որակավորման
որակավորման աստիճան

աստիճան:

- ասպիրանտուրայում (միայն դիպլոմավորված մասնագետի կամ մագիստրոսի հիմնական կրթական ծրագիրը յուրացնելուց հետո) ստանալու գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճան:

2. ԴԻՄՈՐԴԻ ՊԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱԿԱՐԴԱԿԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՎՈՂ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

2.1. Դիմորդի նախորդող նվազագույն կրթական մակարդակը՝

միջնակարգ (լրիվ) ընդհանուր կրթություն կամ միջին մասնագիտական կրթություն:

2.2. Դիմորդը պետք է ունենա՝

պետական նմուշի վկայական՝ միջնակարգ (լրիվ) ընդհանուր կրթության, կամ միջին մասնագիտական կրթության, կամ նախնական մասնագիտական կրթության մասին, որում կա գրառում դիմորդի միջնակարգ (լրիվ) ընդհանուր կրթություն ստանալու մասին, կամ բարձրագույն մասնագիտական կրթության մասին:

3. 310112 - «ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ (ԱԳՐՈՊԱՐԵՆԱՅԻՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ)»

դասիչ, մասնագիտության անվանում

ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՄԲ ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԲԱԿԱԼԱՎՐԻ ՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ

որակավորման աստիճան

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ԾՐԱԳՐԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՎՈՂ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՀԱՆՁՆԵՐԸ

3.1. Տնտեսագիտության բակալավրի պատրաստման հիմնական կրթական ծրագիրը

որակավորման աստիճան

մշակվում է սույն պետական կրթական չափորոշիչով և ներառում է՝ մասնագիտության ուսումնական պլանը, ուսումնական դասընթացների և պրակտիկաների ծրագրերը:

3.2. Տնտեսագիտության բակալավրի պատրաստման հիմնական կրթական ծրագրի

որակավորման աստիճան

բովանդակության պարտադիր նվազագույնի իրականացման պայմաններին և ուսումնառության ժամկետներին ներկայացվող պահանջները կանոնակարգվում են սույն պետական կրթական չափորոշիչով:

3.3. Տնտեսագիտության բակալավրի պատրաստման հիմնական կրթական ծրագիրը

որակավորման աստիճան

ձևավորվում է հանրապետական, բուհական, ուսանողի կողմից ընտրովի և ֆակուլտատիվ բաղադրիչների դասընթացներից:

Ուսանողի կողմից ընտրովի դասընթացները յուրաքանչյուր կրթաբլոկում պետք է լրացնեն հանրապետական բաղադրիչում նշված դասընթացների անվանացանկը:

3.4. Տնտեսագիտության բակալավրի պատրաստման հիմնական կրթական ծրագիրը

որակավորման աստիճան

պետք է նախատեսի հետևյալ կրթաբլոկներում ընդգրկված դասընթացների ուսումնասիրումը՝

ընդհանուր հումանիտար և սոցիալ-տնտեսագիտական՝	ՀՍՏ,
ընդհանուր մաթեմատիկական և բնագիտական՝	ԸԲ,
ընդհանուր մասնագիտական՝	ԸՄԴ,
մասնագիտացման՝	ՄԴ,
ֆակուլտատիվ՝	Ֆ,

ինչպես նաև եզրափակիչ պետական որակավորումը:

3.5. Տնտեսագիտության բակալավրի պատրաստման հիմնական կրթական

որակավորման աստիճան

ծրագրի բուհական բաղադրիչի բովանդակությունը պետք է ապահովի շրջանավարտի պատրաստությունը սույն պետական կրթական չափորոշիչով սահմանված որակավորման բնութագրի համաձայն:

Բուհական բաղադրիչում ընդգրկված դասընթացները երաշխավորական բնույթ են կրում:

4. 310112 - «ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ (ԱԳՐՈՊԱՐԵՆԱՅԻՆ
ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ)»

դասիչ, մասնագիտության անվանում

ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՄԲ ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԲԱԿԱԼԱՎՐԻ
ՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ

որակավորման աստիճան

**ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ԾՐԱԳՐԻ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅԱՆ ՊԱՐՏԱԴԻՐ
ՆՎԱԶԱԳՈՒՅՆԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՎՈՂ ՊԱՀԱՆՁՆԵՐԸ**

Դասիչը

1

ՀՍՏ

Դասընթացների անվանումը և նրանց հիմնական բաժինները

2

**ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀՈՒՄԱՆԻՏԱՐ ԵՎ ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԳԻՏԱԿԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՅՆԵՐԻ ԿՐԹԱԲԼՈԿ**

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԲԱՂԱԴՐԻՉ

ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ԿՈՒՆՏՈՒՐԱ 240 ժամ

1.

Ֆիզիկական կուլտուրան ուսանողների ընդհանուր կուլտուրական և մասնագիտական պատրաստվածության գործընթացում: Նրա սոցիալ-կենսաբանական հիմունքները: Ֆիզիկական կուլտուրան և սպորտը որպես հասարակական երևույթներ: Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությունը ֆիզիկական կուլտուրայի մասին: Անհատի ֆիզիկական կուլտուրան: Ուսանողի առողջ կենսակերպի հիմքերը: Աշխատունակության օպտիմալացման նպատակով ֆիզիկական կուլտուրայի միջոցների օգտագործման առանձնահատկությունները: Ընդհանուր ֆիզիկական և հատուկ պատրաստությունը ֆիզիկական դաստիարակության համակարգում:

ՍՊՈՐՏ. Սպորտի կամ ֆիզիկական վարժությունների համակարգի անհատական ընտրություն: Ուսանողների մասնագիտական-կիրառական, ֆիզիկական պատրաստությունը: Ինքնուրույն պարապմունքների մեթոդիկայի հիմունքները և սեփական օրգանիզմի վիճակի ինքնավերահսկումը:

2.

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ 4 կրեդիտ, 120 ժամ

Հայ ժողովրդի նախապատմությունը, Հայկական լեռնաշխարհի հնագույն ցեղերը և ցեղային միությունները, հայ ժողովրդի կազմավորումը: Վանի թագավորությունը Երվանդունիների թագավորությունը» Մեծ Հայքի միասնական թագավորությունը: Հայաստանի հզորացումը Տիգրան Մեծի օրոք. Արտաշեսյան թագավորության անկումը: Արշակունյաց թագավորության հաստատումը Հայաստանում (I-IVդդ.) հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարը (V-VIդդ.): Ավարայրի ճակատամարտը, Հայաստանի նոր բաժանումը: Հայաստանը արաբական խալիֆայության տիրապետության տակ (VII-IXդդ.), Հայաստանի անկախության վերականգնումը և Բագրատունիների թագավորության հաստատումը (IX-XIդդ.): Հայաստանը սելջուկ-թուրքերի և մոնղոլների տիրապետության շրջանում (XI-XVդդ.) Կիլիկիայի հայկական պետությունը (XI-XIVդդ.): Հայաստանը XV-XVIIIդդ., թուրք պարսկական պատերազմները և Հայաստանի բաժանումը, հայ ազատագրական պայքարի վերելքը XYIII դարում: Հայ մշակույթը X-XVIIIդդ.: Արևելյան Հայաստանի միացումը Ռուսաստանին, XIX դ. ռուս-թուրքական պատերազմները: Հայաստանի սոցիալ-տնտեսական և քաղաքական կեցությունը XIX դ. կեսերին: Հայ ժողովրդի ազգային-ազատագրական շարժումները և ազգային կուսակցությունների ձևավորումը: Հայաստանը XXդ. սկզբներին, հայ ժողովուրդը Առաջին Աշխարհամարտի տարիներին, Մեծ եղեռնը, ինքնապաշտպանական մարտերը: Հայաստանի անկախության հռչակումը և Հայաստանի առաջին հանրապետության ստեղծումը (1917-1921): Հայաստանի երկրորդ հանրապետությունը, հայ ժողովուրդը Երկրորդ Աշխարհամարտի տարիներին և Հետպատերազմյան շրջանում, Հայկական Սփյուռքը (1921-2000թ.): Հայաստանը վերակառուցման շրջանում, ազգային-ազատագրական շարժումը և Արցախյան գոյամարտը: Հայաստանի անկախության հռչակումը և երկրորդ հանրապետության ստեղծումը:

Հայաստանը արդի շրջանում: Հայկական մշակույթը, գիտությունը և տնտեսությունը, XXդ. 2-րդ կեսերին:

3. **ՀԱՅՈՑ ԼԵՁՈՒ ԵՎ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ 4 կրեդիտ, 120 ժամ**

Լեզուն, որպես հաղորդակցման միջոց, լեզու և խոսք, լեզու և մտածողություն, լեզու և հոգեբանություն: Բանավոր խոսք, ճարտասանության հիմունքներ, խոսքի ներգործման միջոցները, հնչերանգ, առոգանություն, դիմախաղ: Խոսքի տրամաբանվածություն, նպատակահարմար կառուցվածք, համոզականություն, հուզականություն:

Գրավոր խոսք. տրամաբանություն և քերականություն, մայրենի լեզու և լեզվամտածություն, գրավոր և բանավոր խոսքի ընդհանրությունները և տարբերությունները: Հայերենը հնդեվրոպական լեզու, զարգացման փուլերը: Ժամանակակից հայոց լեզուն որպես ազգային, պետական, գրական և գրականության լեզու: Ժողովրդախոսակացական լեզու, ժամանակակից հայոց լեզվի զարգացման միտումները: Հասկացություն բառապաշարի մասին, ընդհանուր բնութագիրը, հիմնական բառաֆոնդը, ծագումնաբանությունը, բիկ հայերենը, փոխառյալ բառեր: Բառապաշարի հարստացման ուղիները, բառապաշար և ոճ: Իմաստաբանություն, բառի իմաստային տիպերը և տեսակները, իմաստափոխություն և նրա տեսակները, հոմանիշ, համանիշ, և հականիշ բառեր, նրանց ոճական արժեքը: Դարձվածքաբանություն. գաղափար դարձվածքի մասին, դարձվածքի տեսակները ըստ իմաստի և կառուցվածքի, ըստ ծագման և գործածության:

Տերմինաբանություն. տերմին և բառ, տերմինների համակարգայնությունը, մասնագիտական և զբաղմունքային բառապաշար, տարբեր բնագավառների տերմինահամակարգեր: Փոխառությունը և նրա անհրաժեշտությունը, փոխառությունը, որպես բառապաշարի հարստացման միջոց: Փոխառության եղանակները և տեսակները:

Ոճաբանություն. գաղափար ոճի մասին, ոճի տեսակները՝ խոսակցական, վարչագործարարական, գիտական, հրապարակախոսական, գեղարվեստական, իրավիճակային և անհատական:

Թարգմանություն և նրա տեխնիկական՝ տողացի, բնագրին հարազատ և ազատ թարգմանություն. թարգմանության հիմունքները՝ բնագրի բովանդակության վերարտադրման ստույգություն, հեղինակային ոճի պահպանում: Տեխնիկական թարգմանությունը որպես գիտատեխնիկական մտքի զարգացման նախադրյալ. տեխնիկական և գեղարվեստական տեքստերի թարգմանության ընդհանրությունները և տարբերությունները:

Տեքստագիտություն և խմբագրում. տեքստերի տեսակները, կառուցվածքը՝ վերնագիր, առաջաբան, վերջաբան, ծանոթագրություն, ցանկ, հավելված: Տեխնիկական և գեղարվեստական տեքստերի խմբագրման առանձնահատկությունները: Մասնագիտական և գիտական խմբագրում, գիտական ոճի պահպանում: Փաստաթղթավորության հիմունքները. փաստաթղթերի հիմնական տեսակները՝ գործնական գրություններ և մասնագիտական փաստաթղթեր:

4. **ՈՒՒՄԱՑ ԼԵՁՈՒ ԵՎ ԽՈՍՔԻ ՄՇԱԿՈՒՅԹ 4 կրեդիտ, 120 ժամ**

Արդի ռուսաց լեզվի ոճը, լեզվային նորմը և նրա դերը գրական լեզվի կայացման և գործառնության մեջ: Խոսքային փոխգործողություն, հաղորդակցման հիմնական միավորները, լեզվի բանավոր և գրավոր տարատեսակները, բանավոր և գրավոր խոսքի նորմատիվային, հաղորդակցական և էթիկական տեսակները: Արդի ռուսաց լեզվի գործառնային ոճերը և դրանց փոխգործողությունը: Գիտական ոճ. գիտական խոսքում լեզվային տարբեր մակարդակների տարրերի օգտագործման առանձնահատկությունները, ուսումնական և գիտական գործունեության ոլորտների լեզվային նորմերը: Պաշտոնական-գործարար ոճը և նրա գործառնական ոլորտը, ժանրային տարատեսակությունները, պաշտոնական փաստաթղթերի լեզվային ձևերը, ծառայողական փաստաթղթերի միասնականացման եղանակները, ռուսական պաշտոնական-գործարար գրավոր խոսքի հատկությունները, կարգադրական փաստաթղթերի լեզուն և ոճը: Առևտրային ոլորտի թղթարարության, կարգացույցային-մեթոդական փաստաթղթերի լեզուն և ոճը: Գովազդը գործարար խոսքում, խոսքային էթիկետը

և փաստաթղթերի ձևավորման կանոնները: Ժանրային տարբերակումը և լեզվային միջոցների ընտրությունը հրապարակախոսական ոճում, բանավոր հրապարակախոսական լեզվի առանձնահատկությունները, հռետորը և նրա լատինը, արգումենտների հիմնական տեսակները: Ելույթի նախապատրաստումը, թեմայի ընտրությունը, ելույթի նպատակը, նյութի որոնումը, խոսքի սկիզբը, զարգացումը և ավարտը, նյութի ընտրության հիմնական ձևերը և օժանդակ նյութերի տեսակները: Հրապարակային ելույթի լեզվային ձևավորումը, ելույթի արտահայտչականությունը, տեղեկատվությունը և հասկանալի լինելը: Ռուսաց գրական լեզվի ոճը: Խոսքի մշակույթը, գրավոր և բանավոր խոսքի ունակությունների կատարելագործման ուղիները:

5.

ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒ 8 կրեդիտ, 240 ժամ

Անգերեկ լեզու

Հնչյունների արտասանության, ինտոնացիայի, շեշտադրական համակարգի և ուսուցանվող լեզվում խոսքի ռիթմի յուրահատկությունը, տառադարձության ընթերցանությունը: Ընդհանուր և տերմինաբանական բնույթի 2000 ուսուցողական բառային միավորով բառապաշարի նվազագույն: Ընդհանուր կիրառման բնագավառի (կենցաղային, տերմինաբանական, ընդհանուր գիտական, պաշտոնական և այլն) հասկացություն բառապաշարների տարբերակման մասին: Հասկացություն բառակազմական հիմնական միջոցների մասին: Հասկացություն ազատ և կայուն բառակապակցությունների, դարձվածաբանական միավորների մասին: Գրավոր և բանավոր հաղորդակցության ժամանակ առանց իմաստի աղճատման ընդհանուր բնույթի հաղորդակցումն ապահովող քերականական երևույթներ: Ուսումնասիրվող լեզվի երկրորդի մշակույթը և սովորույթները:

Բանավոր խոսքը: Պաշտոնական և ոչ պաշտոնական շփման ընդհանուր հաղորդակցական իրադրություններում առավել չափով օգտագործվող հարաբերականորեն պարզ բառային-քերականական միջոցների օգտագործումը երկխոսության մեջ և անհատական խոսքում: Հրապարակային խոսքի հիմունքները (բանավոր հաղորդում, զեկույց): Ունկնդրում: Կենցաղային և մասնագիտական հաղորդակցման բնագավառներում երկխոսության և անհատական խոսքի ըմբռնումը: Ընթերցանություն: Տեքստերի տեսակները. ոչ բարդ գործնական բնույթի և լայն մասնագիտական ուղղվածության տեքստեր:

Գրավոր խոսքը: Խոսքային ստեղծագործությունների տեսակները. կենսագրություն, փոքր զեկույցներ, անձնական նամակ, գործնական նամակ, ռեֆերատ:

Գերմաներեն լեզու

Ծրագիրը ենթադրում է գերմաներեն լեզվի իմացության գործնական կիրառում, լեզվին բնորոշ ճիշտ շեշտադրություն և արտասանություն: Քերականական անհրաժեշտ գիտելիքների ձեռք բերումը, նրանց կիրառումը բանավոր խոսքում և թարգմանչական աշխատանքում: Ուսուցողական ընդհանուր բառապաշարի և տերմինաբանական բնույթի 2000 բառային նվազագույն միավոր: Բառապաշարի տարբերակում ըստ կիրառման բնագավառի (կենցաղային, տերմինաբանական, գիտական, պաշտոնական): Ընդհանուր հասկացություն բառակազմությանը վերաբերող միջոցների մասին: Ընդհանուր հասկացություն ազատ և կայուն բառակապակցությունների և դարձվածաբանության վերաբերյալ: Քերականական հմտությունների իմացությունը գրավոր և բանավոր հաղորդակցության ժամանակ առանց աղճատման ընդհանուր բնույթի հաղորդակցումն ապահովելու համար: Ուսումնասիրվող լեզվի երկրորդի մշակույթի և սովորույթների յուրացում: Ընկալումը բանավոր խոսքի ընթացքում: Առաջադրված հարցերին համապատասխանորեն արձագանքելու կարողություն: Անհատական խոսքով և երկխոսությամբ ներկայացվող տեքստեր: Հրապարակային խոսքի հիմունքները (բանավոր հաղորդում, զեկույց և այլն): Տեքստերի ճիշտ ընտրություն՝ ոչ բարդ գործնական բնույթի և լայն մասնագիտական բնույթի: Գրավոր խոսքի զարգացում, որն ուղեկցվում է տարբեր խոսքային ստեղծագործությունների հիմքի վրա՝ զեկույցներ, ռեֆերատներ:

Ֆրանսերեն լեզու

Ֆրանսերեն հնչյունների արտաբերման առանձնահատկությունները, շեշտադրությունն ու ռիթմիկ խմբերը, խոսքի մեջ ֆրանսերենին բնորոշ հնչյունների կապակցման ձևերը, ֆրանսերեն նախադասության ինտոնացիան՝ կախված նա-

խաղասության բնույթից, ուղղագրական նշանները: Նվազագույն բառապաշարը՝ մոտ 2000 բառային միավոր, պետք է լինի ինչպես ընդհանուր բնույթի, այնպես էլ մասնագիտական բնույթի: Խոսքային գիտելիքների ուսուցանումը պետք է ունենա տարբերակված բնույթ՝ ըստ գործածության ոլորտի (կենցաղային, տերմինաբանական, ընդհանուր գիտական, պաշտոնական և այլն): Գաղափար կայուն բառակապակցությունների, դարձվածաբանական միավորների մասին: Գաղափար բառակազմական հիմնական ձևերի մասին: Քերականական այնպիսի գիտելիքների և հմտությունների ձեռքբերում, որոնք հնարավոր են դարձնում ուսանողի գրավոր կամ բանավոր հաղորդակցությունը ընդհանուր թեմաների շուրջ, ինչպես նաև այնպիսի գիտելիքների ուսուցում, որոնք անհրաժեշտ են մասնագիտական խոսքի զարգացման համար: Ֆրանսիայի մշակույթի, քաղաքակրթության, ազգային ավանդույթների մասին տեղեկատվության: Հնարավորին շատ և վարժ խոսելու հմտություն. առավել գործնական և հարաբերականորեն պարզ բառային-քերականական միջոցների օգնությամբ երկխոսության ծավալում կամ շարադրանքի հիմնական հաղորդակցային իրավիճակներում՝ պաշտոնական և ոչ պաշտոնական շփումների ժամանակ, ծանոթացում մամուլի լեզվին (բանավոր հաղորդում, զեկույց և այլն):

Ընթերցանություն. ոչ բարդ տեքստերի ընթերցում ինչպես լայն պրոֆիլի, այնպես էլ մասնագիտական բնույթի,

Գրավոր խոսք. զեկուցումներ, շարադրություններ:

6.

ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹՅՈՒՆ 4 կրեդիտ, 120 ժամ

Փիլիսոփայության առարկան: Փիլիսոփայության ձևավորումը, հետազոտության ոլորտները, աշխարհայացքային հիմնախնդիրները: Փիլիսոփայական գիտելիքների կառուցվածքը: Փիլիսոփայության տեղը և դերը գիտության ու մշակույթի ոլորտում: Փիլիսոփայության զարգացման հիմնական փուլերը: Անտիկ Հունաստանի, միջին դարերի, հայոց քրիստոնեական ջատագովական, նոր և նորագույն ժամանակաշրջանի փիլիսոփայական միտքը: Ուսմունք կեցության մասին: Տարածությունը, ժամանակը, շարժումը կեցության դրսևորման եղանակ: Շարժման, ժամանակի, տարածության վերաբերյալ դասական և հարաբերականության տեսությունները: Շարժում և զարգացում: Դետերմինիզմ և ինդետերմինիզմ: Օրենք և օրինաչափություն: Գիտակցություն: Նյութականը և իդեալականը: Գիտակցականը և անգիտակցականը: Լեզու և մտածողություն: Ծանաչողություն: Առօրեական, գիտական, կրոնական, փիլիսոփայական ճանաչողություն: Գիտելիք և հավատ: Ըմբռնում և բացատրություն: Իմացության զգայական և ռացիոնալ աստիճանները: Ստեղծագործության, բանավեճի, փաստարկման, ինտուիցիայի դերը կենսաբանական հետազոտություններում: Դժմարտության հիմնախնդիրը: Դժմարտության կոնկրետությունը, բացարձակությունը, օբյեկտիվությունը, հարաբերականությունը: Դժմարտության չափանիշները: Գիտական ճանաչողության կառուցվածքը: Գիտական իմացության էմպիրիկ և տեսական մակարդակները: Գիտական հետազոտության մեթոդները: Գիտության դերի արժեքավորումները փիլիսոփայության մեջ: Գիտատեխնիկական հեղափոխություն: Մարդու կեցության իմաստը: Մարդը սոցիալական միջավայրի արդյունք, կենսաբանական, հոգեկան նախահիմքերի ամբողջություն: Ազատություն և պատասխանատվություն: Բարոյականություն, արդարություն, իրավունք: Բարոյական արժեք: Գեղագիտական և կրոնական արժեքներ: Խղճի ազատություն: Բնություն և հասարակություն: Հասարակության դասային շերտավորման հիմքերը: Քաղաքացիական հասարակություն և պետություն: Ազատություն և անհրաժեշտություն: Հասարակության զարգացման օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ գործոնները: Սոցիալական հեղափոխություն: Փիլիսոփայության հիմնական ուղղությունները և դպրոցները: 20-րդ դարի փիլիսոփայական հիմնական հոսանքները: Կենսաբանության և էկոլոգիայի փիլիսոփայական հիմնախնդիրները: Էկոլոգիան և քաղաքականությունը: Էկոլոգիական աղետ: Բնապահպանական շարժումներ:

7.

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ 3 կրեդիտ, 90 ժամ

Պետությունն ու իրավունքը: Պետության և իրավունքի ծագումը, էությունը, հատկանիշները, գործառույթները, կառուցակարգը, ձևերը: Իրավունքի նորմերը և

աղբյուրները: Նորմատիվային իրավական ակտերի հասկացությունը, տեսակները: Օրինականության հասկացությունը: Հայաստանի Հանրապետության իրավունքի համակարգը: Իրավունքի ճյուղերը: Սահմանադրական իրավունք: Քաղաքացիական իրավունք: Իրավաբանական անձինք: Սեփականության իրավունք: Գրավի իրավունք: Գործարքներ և ներկայացուցչություն: Պարտավորություններ: Պայմանագիր: Ժառանգական իրավունք: Աշխատանքային իրավունք: Վարչական իրավունք: Քրեական իրավունք: Հողային իրավունք: ՀՀ Հողային օրենսդրությունը: ՀՀ դատական համակարգը: Դատախազության մարմինների համակարգը: ՀՀ ոստիկանության մարմինները: Արդարադատությունը և դրա խնդիրները: Քաղաքացիական դատավարության իրավունքը: Քրեական դատավարության իրավունքը: Միջազգային իրավունք: Միջազգային իրավունքի սկզբունքները և սուբյեկտները: Միջազգային պայմանագրեր: Միջազգային իրավունքի աղբյուրները:

8.

ՔԱՂԱՔԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ 3 կրեդիտ, 90 ժամ

Քաղաքագիտության օբյեկտը և առարկան, մեթոդները և գործառնությունները: Քաղաքագիտության և այլ հասարակագիտական առարկաների փոխհարաբերությունները: Քաղաքական ուսմունքների հիմնական փուլերը (Անտիկ Աշխարհի, միջնադար, նոր և նորագույն շրջան): Հայ քաղաքական մտքի ավանդույթները, արմատները, սոցիալ-մշակութային հիմքերը: Արդի քաղաքագիտական դպրոցները: Քաղաքականություն և քաղաքական իշխանություն: Քաղաքական իշխանության իրականացման մեխանիզմը, արդյունավետությունը և լեգիտիմությունը: Քաղաքական համակարգ: Քաղաքական ռեժիմ (վարչակարգ): Դեմոկրատիայի ժամանակակից տեսություններն ու մոդելները: Պետություն, գործառույթները, ձևերը: Պետական իշխանության մարմինները Հայաստանում: Իրավական և սոցիալական պետություն: Խորհրդարան և խորհրդարանականություն: Կառավարման նախագահական, կիսանախագահական և խորհրդարանական ձևերի համեմատական վերլուծությունը: Քաղաքական իշխանության սոցիալական սուբյեկտները: Շահերի խմբեր, քաղաքական լիդերություն և քաղաքական լիդերներ, էլիտա: Ընտրություններ և ընտրական համակարգեր: ՀՀ ընտրական համակարգը: Քաղաքական կուսակցություններ և կուսակցական համակարգեր: Բազմակուսակցական համակարգի կայացումը Հայաստանում: Քաղաքական գործընթացներ: Քաղաքական արդիականացում: Քաղաքական արդիականացման առանձնահատկությունները ՀՀ-ում: Քաղաքական կոնֆլիկտներ և դրանց լուծման ուղիները: Քաղաքական տեխնոլոգիաներ: Համաշխարհային քաղաքական գործընթացներ և միջազգային հարաբերություններ: Արդի համաշխարհային հարաբերությունների աշխարհաքաղաքական վերլուծություն: Հայաստանի ազգային շահերը նոր աշխարհաքաղաքական իրավիճակում: Քաղաքական գլոբալիստիկա. ընդհանուր բնութագիրը, համամարդկային հիմնահարցերի լուծման քաղաքական ուղիները: Քաղաքական կանխատեսում:

9.

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՍՈՑԻՈԼՈԳԻԱ 3 կրեդիտ, 90 ժամ

Տնտեսագիտական սոցիոլոգիան որպես գիտություն, ուսումնասիրության առարկան, օբյեկտը և խնդիրները: Տնտեսագիտական սոցիոլոգիայի զարգացման փուլերը և դպրոցները: «Տնտեսական մարդու» և «սոցիոլոգիական մարդու» մոդելներն ու նրանց դերը տնտեսագիտական սոցիոլոգիայի զարգացման գործում: Տնտեսագիտական սոցիոլոգիայի ուսումնասիրության մեթոդները. փաստաթղթերի վերլուծություն, դիտում, հարցում: Հետազոտության արդյունքների վերլուծություն: Տնտեսական մոտիվացիա և ռացիոնալիզմի տիպեր: Անհատի պահանջմունքներ, խթաններ, շահեր, արժեքներ: Աշխատաշուկայի ձևավորումը և զարգացումը, գործազրկության ձևերը և դրա սոցիալ-հոգեբանական հետևանքները: Միգրացիա և դրա ազդեցությունը աշխատաշուկայի վրա: Մարդը տնտեսական կազմակերպությունում և աշխատանքային հարաբերություններում: Տնտեսական կազմակերպության հիմնական տիպերը և սոցիալական կառուցվածքը: Դեկավարման ձևեր և մեթոդներ: Տնտեսական ադապտացիա: Ադապտացիայի ձևերը և կառուցվածքը, փուլերը: Դեկավարման օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ գործոնները: Տնտեսական մշակույթի կառուցվածքը և

Ֆունկցիաները: Տնտեսական մշակույթի կառուցվածքը, տիպերը և ձևերը, ֆունկցիաները: Սոցիալ-տնտեսական շերտավորում և դրա ընդհանուր բնութագիրը: Սոցիալական շերտավորման էությունը, կապերը, ֆունկցիաները, չափանիշները: Սոցիալ-տնտեսական շարժունություն: Շարժունության բովանդակությունը, պատճառները, ձևերը, գործոնները: Շեղված տնտեսական վարքագիծ: Մարդու շեղված վարքագծի պատճառները, չափանիշները, ձևերը: Գործարարության հիմնախնդիրները տնտեսագիտական սոցիոլոգիայում: Գործարարության զարգացման պատմական տիպերը: Գործարարի սոցիալ-հոգեբանական կերպարի բնութագրություն: Սոցիալ-տնտեսական կոնֆլիկտներ: Կոնֆլիկտների հիմնական պատճառները, դրսևորման ձևերը, լուծման ուղիները: Մարդը տնտեսական գաղափարախոսության համակարգում: Տնտեսական գաղափարախոսության հիմնական տիպերը, կոմսերվատիզմ, լիբերալիզմ, սոցիալիզմ: Փող, ֆինանսներ, բորսա, հարկեր: Դրանց սոցիալ-հոգեբանական տեսանկյունները: Փողի նկատմամբ վերաբերմունք. հարկերից խուսափելու հոգեբանություն:

10.

ՄՇԱԿՈՒԹԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ 2 կրեդիտ, 60 ժամ

Մշակութաբանություն և մշակույթի պատմություն: Մշակութաբանական տեսություններ: Մշակույթի կառուցվածք և գործառույթներ: Հոգևոր մշակույթը և նրա տարրերը: Մշակութային ժառանգորդում, նորարարություն, ավանդապահություն: Չանգվածային և էլիտար մշակույթ: Արևելք-Արևմուտք մշակութային առնչություններ: Մշակույթ և քաղաքակրթություն: Նախնադարի մշակույթ և դիցաբանական աշխարհայացք: Արվեստի տեսակների առաջացում: Հին աշխարհի մշակույթը. Միջագետք, Հնդկաստան, Չինաստան, Եգիպտոս, Հայաստան: Կրոնա-դիցաբանական, կրոնա-փիլիսոփայական համակարգեր և արվեստ: Անտիկ Աշխարհի մշակույթը. Հունաստան, Հռոմ: Կրոնա-դիցաբանական հավատալիքներ և արվեստ: Միջնադարյան մշակույթ և գեղարվեստական ոճեր: Վերածննդի մշակույթ: Հումանիզմ և արվեստ: Մշակույթը 17-20-րդ դարերում: Դարաշրջաններ և գեղարվեստական ուղղություններ: «Մշակութաբանություն» առարկայի դասընթացը նպատակ է հետապնդում ուսանողության մշակութաբանական զգացողության դաստիարակության գործում, ձևավորում նրանց մեջ մի նոր գիտակցություն, առանց որի անհնար է մարդկային կյանքը, մարդու գործունեությունը մշակույթից դուրս:

11.

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ 10 կրեդիտ, 300 ժամ

Տնտեսագիտության տեսության ընդհանուր հիմունքները:

Տնտեսագիտության տեսության առարկան, գործառույթները և մեթոդները: Տնտեսագիտության տեսության զարգացման հիմնական փուլերը: Տնտեսական մտածելակերպի հիմնական սկզբունքները: Բարիքը և նրա դասակարգումը: Պահանջմունքներ, ռեսուրսներ: Արտադրության գործոններ: Տնտեսական ընտրություն: Տնտեսական հարաբերություններ: Սեփականություն և տնտեսավարում: Տնտեսական համակարգերը, դրանց տիպերը և մոդելները: Արտադրական հնարավորությունների կորեր: Տնտեսական արդյունավետություն: Տնտեսական ռազմավարություն և տնտեսական քաղաքականություն:

Միկրոտնտեսագիտություն:

Շուկա: Առաջարկի օրենք, պահանջարկի օրենք: Անհատական և շուկայական պահանջարկ, հավասարակշռված գին: Սպառողի և արտադրողի ավելցուկներ, սպառողի և արտադրողի վարքագծերի տեսությունները: Պահանջարկի գործոնները: Եկամտի էֆեկտ և փոխարինման էֆեկտ: Առաձգականություն: Առաջարկը և նրա գործոնները: Մահմանային արտադրողականության անկման օրենքը: Մասշտաբի էֆեկտ: Մենաշնորհ, բնական մենաշնորհ, գնի էությունը, գործառույթները և համակարգը, գնային խտրականություն: Մրցակցությունը և նրա տեսակները: Օլիգոպոլիս, մենաշնորհային մրցակցություն, մուտքի և ելքի արգելքները ճյուղում, համեմատական առավելություն: Չեռնարկության հասկացությունը, արտադրության համակենտրոնացումը և կենտրոնացումը, դիվերսիֆիկացիա: Արտադրական գործառույթ: Արտադրության գործոնների շուկաներ: Ծախսերը և դրանց տեսակները, հաստատում, փոփոխում, հաշվապահական, տնտեսական, սահմանային ծախսեր, այլընտրանքային ծախսեր: Հաշվապահ-

հական և տնտեսական շահույթ: Հասույթի և ծախսերի միջին և սահմանային մեծությունները, արդյունավետության, փոխհատուցում արտադրության մա սշտաբից (նվազող, անփոփոխ, աճող): Չեռներեցության տնտեսական բնույթը, գործառույթները և ակտիվացման պայմանները, տնտեսական ռիսկ: Աշխատանքի շուկա: Աշխատանքի առաջարկը և պահանջարկը: Աշխատավարձ և զբաղվածություն, բյուջետային սահմանափակում, անտարբերության կոր: Կապիտալի շուկա: Տոկոսադրույք և ինվեստիցիա: Հողի շուկա: Ռենտա: Ընդհանուր հավասարակշռություն և բարեկեցություն: Եկամուտների բաշխումը: Անհավասարություն: Պետության դերը:

Մակրոտնտեսագիտություն:

Ազգային տնտեսությունը որպես ամբողջություն: Մակրոտնտեսական ցուցանիշներ: Համախառն ներքին արդյունք, նրա հաշվարկման եղանակները: Ազգային եկամուտ: Տնօրինվող անձնական եկամուտ: Գների ինդեքսները: Ազգային հարստություն, նրա կառուցվածքը: Համախառն ներքին արդյունքի դինամիկան ՀՀ-ում: Ազգային տնտեսության ճյուղային և բաժանմունքային կառուցվածքներ: Ամբողջական պահանջարկ և ամբողջական առաջարկ, դրանց հավասարակշռություն (AD-AS մոդելը): Սպառում, խնայողություն, դրանց միջին և սահմանային հակումները, գործառույթները: Խնայողություն և ինվեստիցիա: Մակրոտնտեսական հավասարակշռություն և իրական տոկոսադրույք (IS-LM մոդելը): Մուլտիպլիկատորի էֆեկտը: Գործազրկությունը և նրա ձևերը: Ինֆլյացիան և նրա տեսակները: Տնտեսական պարբերաշրջանները: Տնտեսական աճը և տնտեսական զարգացումը: Տնտեսական աճի մոդելները: Պետական ծախսեր և հարկեր: Փողի էությունը, փողի շուկա, փողի պահանջարկը և առաջարկը, դրամաշրջանառություն, փողի տեսությունները: Պետական բյուջե, նրա դեֆիցիտը և ավելցուկը, արժույթի ֆիքսված և լողացող կուրս: Բանկային համակարգ: Դրամավարկային քաղաքականություն: Միջազգային տնտեսական հարաբերություններ: Արտաքին առևտուր և արտաքին քաղաքականություն: Վճարային հաշվեկշիռ: Տարադրամի կուրսը: Անցումային շրջանի հիմնական գծերը և առանձնահատկությունները ՀՀ-ում: Սեփականաշնորհում: Բաշխումը և եկամուտները: Տնտեսության կառուցվածքային տեղաշարժերը: Սոցիալական ոլորտի վերափոխումները: Բաց տնտեսության ձևավորումը:

ԸՆՏՐՈՎԻ ԴԱՍԸՆԹԱՅՆԵՐԻ ԿՐԹԱԲԼՈԿ

1. **ԿՐՈՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ**

ԸԲ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԱԹԵՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԵՎ ԲՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՅՆԵՐԻ ԿՐԹԱԲԼՈԿ (68 կրեդիտ)

Հանրապետական քաղաքիչ

1. **ԲԱՐՉՐԱԳՈՒՅՆ ՄԱԹԵՄԱՏԻԿԱ 11 կրեդիտ, 330 ժամ**

Անալիտիկ երկրաչափություն: Կորդինատների մեթոդ: Հիմնական խնդիրները հարթության վրա: Ուղղի հավասարման տարբեր տեսքերը հարթության վրա: Երկու ուղիղների կազմած անկյունը: Երկրորդ կարգի կորեր: Գծային հանրահաշիվ: Որոշիչներ և նրանց հատկությունները: Վեկտորների սիստեմի գծային կախվածությունը և անկախությունը: Բազիս: Վեկտորների սիստեմի ռանգը: Գծային ձևափոխություններ և նրանց մատրիցը: Անցում մի բազիսից մյուսին: Մատրիցի սեփական արժեք և սեփական վեկտոր: Նրանց հատկությունները: Քառակուսային ձևեր: Քառակուսային ձևի բերումը կանոնական տեսքի: Մաթեմատիկական անալիզ: Թվային հաջորդականություններ: Անվերջ փոքր և անվերջ մեծ հաջորդականություններ և նրանց հատկությունները: Չուգամետ հաջորդականությունների հատկությունները: Մոնոտոն հաջորդականություններ: «π» թիվը: Մեկ փոփոխականի ֆունկցիան: Ֆունկցիայի սահմանը և անընդհատությունը: Երկու նշանավոր սահմաններ: Անընդհատ ֆունկցիայի հատկությունները: Ֆունկցիայի ածանցյալը և նրա երկրաչափական իմաստը: Ֆունկցիայի դիֆերենցիալը: Բարձր կարգի ածանցյալներ և դիֆերենցիալներ: Դիֆերենցիալ հաշվի հիմնական թեորեմները: Անորոշությունների բացումը: Ֆունկցիայի հետազոտումը դիֆերենցիալ հաշվի մեթոդներով և գրաֆիկի կառուցումը: Մի քանի փոփոխականների ֆունկցիաներ: Հիմնական հասկացողություններ, սահմանը և անընդհատությունը, մասնակի ածանցյալներ, դիֆերենցիա: Ածանց-

յալ ըստ ուղղության: Գրադիենտ: Ֆունկցիայի էքստրեմումները: Նվազագույն քառակուսիների մեթոդը: Անորոշ ինտեգրալ: Անորոշ ինտեգրալի հաշվման եղանակները: Ռացիոնալ կոտորակների, իռացիոնալ և եռանկյունաչափական արտահայտությունների ինտեգրումը: Որոշյալ ինտեգրալ և նրա հատկությունները: Նյուտոն-Լայբնիցի բանաձևը: Որոշյալ ինտեգրալի հաշվման եղանակները: Անիսկական ինտեգրալներ: Որոշյալ ինտեգրալի կիրառությունները: Մովորական դիֆերենցիալ հավասարումներ: Անջատվող փոփոխականներով, - համասեռ և համասեռի բերվող հավասարումներ: Առաջին կարգի գծային և գծայինի բերվող հավասարումներ: Երկրորդ կարգի գծային հաստատուն գործակիցներով համասեռ և ոչ համասեռ հավասարումներ: Թվային շարքեր: Շարքի զուգամիտությունը և տարամիտությունը: Դրական անդամներով շարքերի զուգամիտության հայտանիշները: Նշանափոխ շարքեր: Կամայական անդամներով շարքերի զուգամիտությունը: Բացարձակ և պայմանական զուգամետ շարքեր: Ֆունկցիոնալ շարքեր: Աստիճանային շարքեր: Թեյլորի և Մակլորենի շարքեր:

2.

ԻՆՖՈՐՄԱՏԻԿԱ 6 կրեդիտ, 180 ժամ

Ինֆորմատիկայի զարգացման հիմնական փուլերը, ուղղություններն ու բովանդակությունը: Ընդհանուր տեղեկություններ դասընթացի մասին: Գասընթացի առարկան, խնդիրները, նպատակը և դերը: Գաղափար ինֆորմացիայի և տվյալների մասին: Տվյալների տեսակները: Հաշվիչ (հաշվողական) մեքենայի, տեխնիկայի և ցանցերի բնութագրերը: Համակարգիչների թվաբանական հիմունքները: Համակարգիչների տրամաբանական հիմունքները: Ինֆորմացիայի չափման ու պահպանման միավորները:

Համակարգիչների տեխնիկական ապահովումը

Համակարգիչների հիմնական տարրերը, հանգույցները, բլոկները և ֆունկցիոնալ սարքերը, դրանց նշանակությունը, հիմնական բնութագրերը և ընդհանուր կառուցվածքը: Կենտրոնական պրոցեսոր, հիշասարքեր, արտաքին սարքեր: Տեսադիսկ, ստեղծագործություն, տպիչ, մոդեմ, ֆաքս-մոդեմ, ջոյստիկ, մկնիկ, սկաներ: Համակարգիչի միացման, սկզբնական բեռնավորման և անջատման կարգը:

Ալգորիթմացում

Ալգորիթմի հասկացողությունը և հատկությունները, հաշվողական պրոցեսների տեսակները: Ալգորիթմի ներկայացման բառային, բառաբանաձևային, գծապատկերային և ծրագրային եղանակները: Գծային, ճյուղային և ցիկլային կառուցվածքով ալգորիթմների նկարագրում: Ալգորիթմի մշակման փուլերը: Ծրագրային ապահովում, ծրագրավորում: Համակարգային ծրագրային ապահովումը, նշանակությունն ու ֆունկցիաները: Օպերացիոն համակարգեր, օպերացիոն համակարգ, կիրառական ծրագրեր (Word) ծրագրավորման համակարգեր (BASIC, C++): Դրանց նշանակությունը, գործածման և կիրառման մեթոդները: Ծրագրավորման լեզուների դասակարգումը: Ծրագրավորման լեզուների տարրերը: Basic լեզվի այբուբենը, տվյալների տեսակները, նույնարկիչները, ծառայողական բառերը և ստանդարտ ֆունկցիաները: Լեզվի արտահայտությունները, օպերատորները:

3.

ԿԵՆՍԱԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆ 3 կրեդիտ, 90 ժամ

«Կենսագործունեության անվտանգություն» առարկայի դերը, նպատակն ու խնդիրները: «Մարդ-մեքենա-միջավայր» համակարգը: Վտանգավոր և վնասակար արտադրական գործոնների բնութագիրը և առողջ ու անվտանգ աշխատանքային պայմանների ստեղծման հիմնական ուղիները: Կենսագործունեության անվտանգության միջոցառումների ներդրման տնտեսական արդյունավետության որոշումը: «Կենսագործունեության անվտանգության» բնագավառին վերաբերող նորմատիվա-իրավական փաստաթղթերը, հիմնական օրենսդրական ակտերը, աշխատանքային, քաղաքացիական և քրեական օրենսգրքերը: «Կենսագործունեության անվտանգության» ծառայության կառուցվածքը և խնդիրները, ղեկավարների և մասնագետների իրավունքներն ու պարտականությունները այս բնագավառում: Արտա-դրական վնասվածության և մասնագիտական հիվանդությունների ուսումնասիրման մեթոդները, տնտեսական

հետևանքները և գնահատման եղանակները: Կենսագործունեության անվտանգության միջոցառումների պլանավորումը և ֆինանսավորումը: Աշխատատեղերի օդերևութաբանական և միկրոկլիմայական պարամետրերի նորմավորման սկզբունքները և նորմաները, չափման և հսկման միջոցներն ու եղանակները: Արտադրական աղմուկ, վիբրացիա և վնասակար ճառագայթումներ: Դրանցից պաշտպանվելու եղանակները, չափման և հսկման միջոցները: Էլեկտրոհարվածից պաշտպանվելու կազմակերպչական միջոցառումներն ու տեխնիկական միջոցները: Ամպրոպապաշտպանություն: Հրդեհ, հրդեհների սոցիալ-տնտեսական հետևանքները: Շենքերի և շինությունների հրակայունությունը, դրա բարձրացման եղանակները: Կրակմարիչ տեխնիկա: Տեսակները, կառուցվածքը և աշխատանքի սկզբունքը: Հակահրդեհային ահազանգում և ջրամատակարարում: Հրդեհի ժամանակ մարդկանց էվակուացիայի, նյութական միջոցների հեռացման և պահպանման կարգը:

4. **ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆԸ
ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԻՐԱՎԻՃԱԿՈՒՄ 5 կրեդիտ, 150 ժամ**

Արտակարգ իրավիճակների և քաղաքացիական պաշտպանության համակարգը, խնդիրներն ու նշանակությունը: Քաղաքացիական պաշտպանության կառուցվածքն ու կազմավորումները: Արտակարգ իրավիճակներ, դրանց դասակարգումը, բնութագրերը, և կանխարգելման ուղիները: Ռադիացիոն և քիմիական վարակման օջախներ: Տեղանքի ռադիոակտիվ վարակում, ռադիոակտիվ վարակվածության աղբյուրները և ռադիոակտիվ ճառագայթման չափման միավորները: Մարտական թունավոր քիմիական նյութերի դասակարգումը, բնութագիրը, ներգործության ձևերը և դրանցից պաշտպանվելու եղանակները: Ռադիացիոն և քիմիական իրադրության գնահատման մեթոդները: Դոզաչափական և քիմիական հետախուզության սարքերի տեսակները, կառուցվածքը և աշխատանքի սկզբունքները: Բնակչության պաշտպանության կազմակերպումը արտակարգ և պատերազմական իրավիճակներում: Ապաստարաններ, հակառադիացիոն և պարզագույն թաքստոցներ: Անհատական պաշտպանական միջոցների տեսակները, դրանց պահպանման բաշխման և օգտագործման կարգը: Արտակարգ իրավիճակների ռիսկի գնահատումը: Ռիսկի կվանտիֆիկացիան, անհատական ռիսկի ուսումնասիրման և գնահատման մեթոդները: Արտակարգ և պատերազմական իրավիճակներում գյուղատնտեսական օբյեկտների գործունեության կայունության ապահովման հիմնական ուղղություններն ու մեթոդները: Արտակարգ և պատերազմական իրավիճակներում փրկարարական և անհետաձգելի վթարային-վերականգնողական աշխատանքների կազմակերպումն ու անցկացումը: Գյուղատնտեսության վարումը ռադիոակտիվ աղտոտվածության պայմաններում:

5. **ԱԳՐՈՒԿՈՒԼՈՒԿԻԱ ԵՎ ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
3 կրեդիտ, 90 ժամ**

Կենսոլորտը և մարդը: Էկոհամակարգեր, օրգանիզմները և միջավայրի փոխհարաբերությունները: Ագրոէկոհամակարգերը և դրանց գործելակերպը տեխնոգենեզիսի պայմաններում: Շրջակա միջավայրի գլոբալ հիմնախնդիրները: Բնական ռեսուրսների արդյունավետ օգտագործման և բնության պահպանության էկոլոգիական սկզբունքները: Միջազգային համագործակցությունը և շրջակա միջավայրի պահպանության հիմնախնդիրները: Մթնոլորտի օդի, ջրի, հողերի, բուսական ու կենդանական աշխարհի պահպանությունը և դրանց արդյունավետ օգտագործումը: Քիմիացման էկոլոգիական հիմնախնդիրները: Բույսերի պաշտպանության կենսաբանական պայքարը և շրջակա միջավայրը: Երկրագործության ավանդական և այլընտրանքային համա-կարգերը: Կենսաբազմազանությունը և էկոհամակարգերի կայունությունը: Էկոլոգիական տեսակետից անվտանգ գյուղատնտեսական մթերքների արտադրության տեխնոլոգիաները: Կայուն էկոհամակարգերի ստեղծման սկզբունքները: Ռեսուրսախնայողական տեխնոլոգիաները գյուղատնտեսության մեջ: Ագրոէկոլոգիական մոնիթորինգ, տարածքների էկոլոգիական վիճակի գնահատումը: Էկոլոգիական քաղաքականությունը և գյուղատնտեսության էկոլոգիացման հիմնախնդիրները:

6. **ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՄԵՔԵՆԱՅԱՅՈՒՄ 2 կրեդիտ, 60 ժամ**

Գյուղ. արտադրությունում օգտագործվող տրակտորների ընդհանուր կառուց-

վածքը, դրանց աշխատանքների և տեխնիկատնտեսական ցուցանիշները: Հողի մշակության, ցանքի և տնկման, բույսերի խնամքի ու պաշտպանության, կերերի հավաքման ու հացահատիկային մշակաբույսերի բերքահավաքի, հացահատիկի գտման ու տեսակավորման, ինչպես նաև մելիորատիվ մեքենաների կառուցվածքն ու աշխատանքը: Կերերի նախապատաստման ու բաշխման, ջրամատակարարման, կթի և կաթի նախնական մշակման, ոչխարների խուզի և բրդի տեսակավորման, ինչպես նաև գոմաղբի հավաքման ու հեռացման մեքենասարքավորումները: Արտադրական գործընթացների տեսակները, մեքենատրակտորային ագրեգատների (ՄՏԱ) դասակարգման սկզբունքները, դրանց տեխնոլոգիական և շահագործական բնութագրերը, ՄՏԱ համալրման եղանակները, դրանց կինեմատիկական ու տեխնիկատնտեսական ցուցանիշների (արտադրողականության, աշխատածախսումների, վառելանյութի ծախսի) որոշման սկզբունքները:

7. **ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ 2 կրեդիտ, 60 ժամ**

Գյուղատնտեսական մեքենաների նշանակությունը և դասակարգումը: Նրանց դերը գյուղատնտեսական արտադրության ինտենսիֆիկացման գործում: Հողամշակման մեքենաներ, նրանց տեսակները, նշանակությունը, կառուցվածքը, տեխնոլոգիական ցուցանիշները ըստ հողային գոտիների: Ցանքի ու տունկի մեքենաներ, նշանակությունը, տեսակները, կառուցվածքային առանձնահատկությունները և տեխնոլոգիական ցուցանիշները: Պարարտացման մեքենաներ, նշանակությունը, տեսակները, կառուցվածքային առանձնահատկությունները և տեխնոլոգիական ցուցանիշները: Բույսերի պաշտպանության մեքենաներ, նշանակությունը, տեսակները, կառուցվածքային առանձնահատկությունները և տեխնոլոգիական ցուցանիշները: Կերերի հավաքման, վերամշակման մեքենաներ, կառուցվածքային առանձնահատկությունները և տեխնոլոգիական ցուցանիշները: Հացահատիկային մշակաբույսերի բերքահավաքի և բերքի հետագա վերամշակման մեքենաներ, նրանց կառուցվածքային առանձնահատկությունները և տեխնոլոգիական ցուցանիշները: Արմատապտուղների բերքահավաքի մեքենաներ, կառուցվածքային առանձնահատկությունները և տեխնոլոգիական ցուցանիշները: Հողերի բարելավման և մելիորացման մեքենաներ, տեսակները, կառուցվածքային առանձնահատկությունները և տեխնոլոգիական ցուցանիշները: Փոքրաչափ գյուղատնտեսական տեխնիկա, նրանց կիրառման առանձնահատկությունները և արդյունավետությունը ժամանակակից ֆերմերային տնտեսություններում:

8. **ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆ, ՀՈՂԱԳԻՏ., ԱԳՐՈՔԻՄԱՅՖԻ ՀԻՄՈՒՆՔՆԵՐ 3 կրեդիտ, 90 ժամ**

Երկրագործություն

Գյուղատնտեսության արտադրության առանձնահատկությունները: Երկրագործություն առարկան, խնդիրները և կապը այլ առարկաների հետ: Բույսի կյանքի անհրաժեշտ գործոնները, դրանց դերը բույսի կյանքում: Երկրագործության օրենքները: Բույսի կյանքի գործոնների կանոնավորումը (ռեժիմները) երկրագործության մեջ: Մոլախոտային բուսականությունը և նրա դեմ պայքարի միջոցառումները: Հողի մշակումը, խնդիրները: Հողի մշակման համակարգերը: Ցանքաշրջանառությունների գիտական հիմնավորումը, դասակարգումը և դրանց ագրոտեխնիկական և տնտեսակազմակերպական դերը: Երկրագործության համակարգերը և դրանց ժամանակակից բաղկացուցիչ մասերը:

Հողագիտություն

Հողը և դրա բերրիությունը, բերրիության տեսակները: Բերրիության բարձրացման միջոցառումները: Հայաստանի հիմնական հողային տիպերը, հիմնական հատկությունները և գյուղատնտեսական օգտագործումը: Հողային կադաստր, նշանակությունը: Հողերի բոնիտումը և տնտեսական գնահատումը:

Ագրոքիմիա

Հանքային և օրգանական պարարտանյութերի հիմնական տեսակները: Հաշվարկներ պարարտանյութերի չափաբաժինների վերաբերյալ. ծրագրավորվող բերքի անհրաժեշտ պարարտանյութերի քանակի և տնտեսական

արդյունավետության հաշվարկներ:

9. **ԲՈՒՍԱԲՈՒԾԱԿԱՆ ԱՐՏԱԴՐԱՆՔԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱ**
4 կրեդիտ, 120 ժամ

Բուսաբուծությունը որպես՝ արտադրության ճյուղ, նրա խնդիրները: Դաշտային մշակաբույսերի խմբավորումը: Սերմնաբուծությունը որպես բերքատվության բարձրացման կարևոր պայման: Հացահատիկային և հատիկաընդեղեն մշակաբույսերի սորտային կազմը, կենսաբանական առանձնահատկությունները և մշակության տեխնոլոգիաները: Կարտոֆիլի, շաքարի և կերի ճակնդեղների, ծխախոտի և կերային մշակաբույսերի կենսաբանական և մշակության առանձնահատկությունները: Բանջարաբուծությունը որպես բուսաբուծության ճյուղ: Բանջարաբոստանային մշակաբույսերի սորտային կազմը և մշակության տեխնոլոգիաները բաց և փակ գրանտում:

10. **ԱՅԳԵՊՏՎԱԲՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ 3 կրեդիտ» 90 ժԱՄ**

Բուսաբուծությունը որպես գիտություն և արտադրության ճյուղ, նրա խնդիրները: Դաշտային մշակաբույսերի խմբավորումը, նրանց ընդհանուր բնութագիրը և ժող. տնտեսական նշանակությունը: Հանրապետության համար կարևորագույն մշակաբույսերի կենսաբանական և մշակության առանձնահատկությունները, սորտային կազմը: Դրանց մշակության տեխնոլոգիաների առանձնահատկությունները գյուղացիական /ֆերմերային/ տնտեսություններում: Հիմնական մշակաբույսերի կենսաբանական առանձնահատկությունները, սորտային կազմը և մշակության տեխնոլոգիաները բաց և փակ գրանտում: Խաղողի վազի և պտղատու մշակաբույսերի ագրոկենսաբանական հիմունքները: Վեգետատիվ բազմացում և տնկանյութի աճեցման տեխնոլոգիա, այգու հիմունքը և խնամքը, խաղողի և պտուղների արտադրության մասնագիտացումը և սորտերի տեղաբաշխումը ըստ ՀՀ գյուղատնտեսական գոտիների: Սորտերի կենսաբանական և արտադրատնտեսական առանձնահատկությունները:

11. **ԲՈՒՍԱԲՈՒԾԱԿԱՆ ԱՐՏԱԴՐԱՆՔԻ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ԵՎ ՎԵՐԱՄՇԱԿՄԱՆ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱ 2 կրեդիտ, 60 ժամ**

Որպես վերամշակման օբյեկտ բուսական հումքի բնութագիրը և որակի գնահատումը, հացահատիկի, լոբազգիների, յուղատու մշակաբույսերի, կարտոֆիլի, բանջարեղենի, մրգերի և հատապտուղների, շաքարի ճակնդեղի և ծխախոտի նախապատրաստման և վերամշակման սկզբունքները, մեթոդներն ու գործընթացները, դրանց էությունը և արտադրության տարբեր ոլորտներում կիրառման առանձնահատկությունները: Բուսաբուծական արտադրանքի պահպանության սկզբունքները, մեթոդներն ու եղանակները, հացահատիկի, լոբազգիների, յուղատու մշակաբույսերի, կարտոֆիլի, բանջարեղենի, մրգերի և հատապտուղների, շաքարի ճակնդեղի և ծխախոտի պահպանության տեխնոլոգիաները: Հացահատիկի, լոբազգիների, յուղատու մշակաբույսերի, կարտոֆիլի, բանջարեղենի, մրգերի և հատապտուղների, շաքարի ճակնդեղի և ծխախոտի վերամշակման տեխնոլոգիաները, պահածոյագործության և զինեգործության հիմունքները, կոմբինացված կերերի արտադրություն:

12. **ԱՆԱՍՆԱԲՈՒԾԱԿԱՆ ԱՐՏԱԴՐԱՆՔԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱ**
4 կրեդիտ, 120 ժամ

Անասնապահությունը որպես ժողովրդական տնտեսության առաջատար ճյուղ, վարման համակարգը, նախապայմանները և հիմնախընդիրները: Ռեզիդուալ անասնապահության կողմնորոշիչները: Գյուղատնտեսական կենդանիների տնտեսական հատկանիշները, ցեղագոյացման գործոնները, ցեղերի դասակարգումը և կատարելագործման ու շրջայնացման խնդիրները: Կենդանիների համակազմվածքը, աճի ու զարգացման օրինաչափությունները, հաշվառման մեթոդները: Նախիրների և հոտերի սերնդատվությունը, վերարտադրությունը և մթերատվությունը: Բուծման հիմունքները սելեկցիոն տոհմային պլան: Կենդանիների կերակրման հիմունքները: Կերերի դասակարգումը, դրանց սննդարարության համալիր գնահատումը: Նորմավորված կերակրման խնդիրները: Անասնապահության կերի բազայի ամրապլնդման ուղիները: Տավարաբուծու-

յան, ոչխարաբուծության, խոզաբուծության, թռչնաբուծության և մասնավոր անասնաբուծության այլ ճյուղերի արտադրատեխնոլոգիական խնդիրները: Անասնաբուծական համակարգի, սպասարկող այլ ծառայությունների և անասնաբուծական մթերքներում հումք վերամշակող ձեռնարկությունների ներդաշնակվածությունը ճյուղին:

13. **ԱՆԱՄՆԱԲՈՒԾԱԿԱՆ ՄԹԵՐՔՆԵՐԻ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ԵՎ ՎԵՐԱՄՇԱԿՄԱՆ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱ 2 կրեդիտ» 60 ժամ**

Կաթի և կաթնամթերքների սննդային և կենսաբանական արժեքները: Կաթի կազմը, ֆիզիկական և քիմիական հատկությունները: Կաթի նախնական մշակումը տնտեսություններում: Անարատ կաթնամթերքների, պաղպաղակի, պանիրների, կարագի և կաթնային պահածոների արտադրության տեխնոլոգիաները: Մսի քիմիական կազմը: Անասունների մորթի տեխնոլոգիան: Մսի նախնական մշակումը: Երշիկների, ապուխտների, կիսաֆաբրիկատների և մսային պահածոների արտադրության տեխնոլոգիաները: Չվի կազմը, նրանից պատրաստված սառեցված և չորացված ձվամթերքների արտադրության տեխնոլոգիան: Կաշիների ստացման տեխնոլոգիան: Կաշիների դասակարգումը: Կաշիների ներկրման գործընթացները: Կաշիների դաբաղումը, պիկելումը: Թավշակաշվի և մորթիների ստացման արտադրական գործընթացները:

14. **ԱԳՐՈՕՂԵՐԵՎՈՒԹԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ 3 կրեդիտ, 90 ժամ**

Արեգակնային ճառագայթարձակումը և նրա օգտագործման արդյունավետությունը, հողի և օդի ջերմային և ջրային ռեժիմները, եղանակը և նրա կանխատեսումը, գյուղատնտեսության համար վտանգավոր երևույթները և պայքարը նրանց դեմ, կլիման և նրա գնահատումը, ագրոօդերևութաբանական դիտումները և կանխատեսումները, գյուղատնտեսական արտադրությունում ագրոօդերևութաբանական տեղեկատվության օգտագործումը:

15. **ԷԿՈՆՈՄԵՏՐԻԿԱ 5 կրեդիտ, 150 ժամ**

Դասընթացի հիմնական թեմաներն են՝ էկոնոմետրիկ մոդելավորման հիմնական ասպեկտները, էտապները և հիմնահարցերը: Չույզային ռեգրեսիա և կոռելացիա, բազմակի ռեգրեսիա և կոռելյացիա, փոքր քառակուսիների մեթոդը, կոռելացիայի բազմակի և մասնակի գործակիցները, դետերմինացիայի բազմակի գործակիցը ժամանակային շարքերը էկոնոմետրիկ հետազոտություններում, տրենդային /միտումի/, պարբերական բաղադրիչի և սեզոնայնության բացահայտումը, ժամանակային շարքերի մոդելների հիման վրա կանխատեսման իրականացումը: Վիճակագրական տվյալների վերլուծության և ընդհանրացման հիմնախնդիրները, ավտոկոռելյացիա, Դարվին Վոթսոնի չափանիշը :

16. **ՄԵԼԻՈՐԱՑԻԱՅԻ ՀԻՄՈՒՆՔՆԵՐ 3 կրեդիտ, 90 ժամ**

Ոռոգման մեխորացիա: Ոռոգման ազդեցությունը հողի, բույսի և գյուղատնտեսական մշակաբույսերի բերքատվության վրա: Գյուղատնտեսական մշակաբույսերի ոռոգման ռեժիմը: Ոռոգման համակարգը և նրա կառուցվածքը: Ոռոգման աղբյուրները և ջրի վերցման եղանակները: Գյուղատնտեսական մշակաբույսերի ոռոգման եղանակներն ու ջրման տեխնիկան: Պայքար ոռոգվող հողերի աղակալման և գերխոնավացման դեմ: Ոռոգման համակարգի շահագործումը: Չորացման մեխորացիա: Չորացման մեթոդները և եղանակները: Չորացման համակարգը և նրա կառուցվածքը: Պայքար հողերի էրոզիայի դեմ: Մեխորացիայի տնտեսական արդյունավետությունը: Ոռոգման մեխորացիայի տնտեսական արդյունավետության բարձրացման ուղիները:

17. **Ինֆորմացիոն տեխնոլոգիաներ և համակարգեր 6 կրեդիտ, 180 ժամ**

Դասընթացի բովանդակությունը և խնդիրները:
Ինֆորմացիոն տեխնոլոգիաները որպես հաշվիչ տեխնիկայի միջոցների, կապի, ինֆորմացիայի պահպանման և արտապատկերման միջոցներ: Տնտեսագի-

տական ինֆորմացիան, նրա դերը, դասակարգումը, ինֆորմացիայի ֆիզիկական ու տրամաբանական կառուցվածքները, քանակական բնութագրերը: Ինֆորմացիայի հավաքագրման, գրանցման, նախապատրաստման և մշակման տեխնոլոգիական գործընթացի նախագծումը: Ինֆորմացիայի ավտոմատ մշակման համակարգի նախագծման մեթոդիկան ու կազմակերպումը: Խնդիրների ալգորիթմացում, համակարգերի մաթեմատիկական, ծրագրային և տեխնիկական ապահովում, կիրառական ծրագրերի փաթեթներ: Տվյալների բանկեր և բազաներ: Տվյալների ինտեգրացված մշակումը և պահպանումը:

Տվյալների բազաների հառավարման համակարգեր: Ինֆորմացիայի ավտոմատ մշակումն ու կառավարման գործառույթները: Օպերատիվ կառավարման ինֆորմացիայի մշակման ավտոմատացումը: Կոմերցիոն ցանցի կիրառումը: «Բանկ-կլիենտ» համակարգը: Կառավարման տակտիկական և ռազմավարական խնդիրների

ինֆորմացիայի ավտոմատ մշակումը: Ինֆորմացիոն համակարգերն ու ավտոմատացված աշխատատեղերը: Բազմաֆունկցիոնալ ծրագրային կոմպլեքսները որպես ինտեգրացված ինֆորմացիոն համակարգի ստեղծված հիմք: Ցանցային տեխնոլոգիաներ: Համակարգչային ցանցեր, ինֆորմացիոն տեխնոլոգիաների առանձնահատկությունները: Լոկալ համակարգչային ցանցեր, գլոբալ ցանցեր: Ինֆորմացիայի պաշտպանությունը ինֆորմացիոն համակարգում: Ինֆորմացիայի պաշտպանման միջոցներն ու եղանակները:

ԸՄԴ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՆԵՐԻ ԿՐԹԱԲԼՈՎ

1.

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԵՎ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

10 կրեդիտ, 300 ժամ

Ընդհանուր վիճակագրություն

«Վիճակագրության ընդհանուր տեսության» մեջ տրվում է գիտության առարկայի սահմանումը, մեթոդը, խնդիրները, ուսումնասիրվում է վիճակագրական տվյալների դիտարկման, ամփոփման և խմբավորման մեթոդաբանությունը, միջին մեծություններն ու վարիացիայի ցուցանիշները, փոխկապակցությունները, սոցիալ-տնտեսական երևույթների դինամիկան:

«Սոցիալ տնտեսական վիճակագրության» մեջ առանձնակի ուշադրության են արժանացել գների, ֆինանսների, պետ բյուջեի և բանկերի, ապահովագրության, վարկի և դրամաշրջանառության, արտադրության և շրջանառության ծախքերի վիճակագրության, ազգային հաշիվների համակարգի, մակրոտնտեսական ցուցանիշների վիճակագրության, վճարային և առևտրային հաշվեկշիռների, ապրանքաշրջանառության (մեծածախ, մանրածախ, համախառն և զուտ) վիճակագրության ցուցանիշներին վերաբերող բաժինները: Ժողովրդագրության, բնակչության, աշխատաշուկայի տնտեսության առանձին ճյուղերի արտադրանքի, մասանավորապես գյուղատնտեսության արտադրանքի հաշվառման, բուսաբուծության և անասնաբուծության ճյուղերի արտադրանքների, միջազգային համադրումների, աշխատանքի, աշխատավարձի և արտադրողականության, բնակչության կենսամակարդակի :

Ապահովագրական վիճակագրություն

Ապահովագրական վիճակագրության առարկան, մեթոդները, խնդիրները և կազմակերպումը: Ապահովագրական վիճակագրության առաջին խնդիրը: Դեմոգրաֆիա: Ապահովագրական կազմակերպությունների ֆինանսների վիճակագրություն, բանկային, վարկային, բորսային և մյուս ֆինանսական կառույցների վիճակագրական տվյալների վերլուծություն: Գների և արժեզրկման, արտաբժութային փոխարժեքների վիճակագրություն, Հայաստանի ֆինանսական դրության վիճակագրություն: Ապահովագրական վիճակագրության երկրորդ խնդիրը: Վիճակագրությունը և հաշվետվությունները: Ապահովագրության գծով ֆինանսա-տնտեսական հաշվարկների հիմունքները, ֆինանսական հոսքերի արտացոլման առանձնահատկությունները:

2.

Տնտեսա-մաթեմատիկական մեթոդներ և մոդելավորում 7 կրեդիտ, 210 ժամ

Ներածություն, դասընթացի առարկան, խնդիրները և նպատակը: մոդելավորման հիմնական ուղղությունները: Գծային ծրագրավորման հիմնական խնդիրը (ԳԾԽ), նրա ստանդարտ և կանոնական ձևերը: Գծային ծրագրավորմանը բեր-

վող խնդիրների օրինակներ: ԳԾԽ-ի լուծման երկրաչափական և սիմպլեքս ե-
ղանակները: Երկակի խնդիրների կազմումը, նրանց տնտեսագիտական մեկնա-
բանությունները: Գծային ծրագրավորման տրանսպորտային խնդրի ձևակեր-
պումը և լուծման մեթոդները: Ոչ գծային ծրագրավորման խնդիրների օրինակ-
ներ: Արտադրական ֆունկցիաներ, նրանց տեսակները: Էկոնոմիկո-մաթեմատի-
կական մոդելների դասակարգումը, օպտիմալության չափանիշի ընտրությունը,
փոփոականների և սահմանափակումների համակարգը: Էկոնոմիկո-մաթեմա-
տիկական մոդելավորումը անասնաբուծության մեջ: Կերային ռացիոնի, հոտի
օպտիմալ կազմի որոշման, կերերի օպտիմալ օգտագործման խնդիրների մոդե-
լավորումը: Տնտեսագիտական պրոցեսների մոդելավորումը բուսաբուծության
մեջ: Ցանքատարածությունների օպտիմալ կառուցվածքի, ցանքաշրջանառու-
թյան օպտիմալ տարբերակի որոշման խնդիրների մաթեմատիկական մոդելների
մշակումը: Արտադրության օպտիմալ մասնագիտացման և տեղաբաշխման
խնդրի մոդելավորումը: Մեքենա-տրակտորային հավաքակալայանի օպտիմալ
կազմի որոշման, օպտիմալ համալրման և օպտիմալ օգտագործման խնդիրների
առանձնահատկությունները և մոդելավորումը:

3. **ԱՊՂ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ 4 կրեդիտ, 120 ժամ**

Գյուղատնտեսության կառավարման էությունը, հասկացությունը, օրինաչա-
փությունները, սկզբունքները, կազմակերպության ներքին ու արտաքին միջա-
վայրը, կառավարման համակարգի հասկացությունը և այլն: Կառավարման
նպատակները, դրանց ընտրությունը, հստակ առաքելության սահմանումը:
Նպատակների նվաճման գործում իրականացվող ֆունկցիաները (գործառույթ-
ները)՝ ռազմավարական պլանավորում, նրա տիպերը և իրացումը, շարժառիթի
դերը պահանջմունքների և վարձահատույցի կազմակերպման գործում: Կա-
ռավարչական որոշումների ընդունման, վերահսկողության և հաղորդակցման
կազմակերպման հարցերը: Կատարողների վրա ներգործության մեթոդները՝
տնտեսական, կազմակերպա-կարգադրական և սոցիալ-հոգեբանական: Կառա-
վարման կադրերին՝ նրանց ընտրության, գնահատման, տեղաբաշխման,
դաստիարակման, ռեզերվի պատրաստման, աշխատանքի կազմակերպման ու
նորմավորման հարցերին: Կազմակերպության գործունեության արդյունավե-
տության ապահովումն է հակամարտությունների ռիսկի, գիտատեխնիկական
առաջադիմության, աշխատանքի և արտադրանքի որակի, մատակարարման և
իրացման կառավարման հարցերին և այլն:

4. **ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄ ԱՊՂ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ
3 կրեդիտ, 90 ժամ**

Աշխատանքը որպես հասարակականորեն օգտակար գործունեություն: Աշխա-
տանքի շուկան շուկայական տնտեսության համակարգում: Աշխատանքային
ռեսուրսներ, զբաղվածություն, աշխատանքի բաժանում և կոոպերացիա: Աշխա-
տանքի արտադրողականություն և արդյունավետություն: Աշխատանքի պայ-
մաններ, աշխատանքի և հանգստի ռեժիմ, աշխատանքային գործընթացների
կազմակերպում: Աշխատանքի նորմավորում, եկամուտներ և աշխատանքի
վարձատրություն: Սոցիալական զարգացում և կենսամակարդակ:
Աշխատանքի կառավարում շուկայական հարաբերությունների համակարգում:

5. **ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄ
4 կրեդիտ, 150 ժամ**

Գյուղատնտեսական արտադրության կազմակերպման գիտական հիմունքնե-
րը, սկզբունքներն ու օրինաչափությունները: Գյուղատնտեսական ձեռնարկու-
թյունների (տնտեսավարման առկա բոլոր ձևերի) կազմակերպա-տնտեսական
հիմունքները: Ռեսուրսային ներուժի (հողի, արտադրամիջոցների, աշխատուժի)
ձևավորումը և ռացիոնալ օգտագործման կազմակերպումը: Գյուղատնտեսա-
կան ձեռնարկությունների արտադրության (տնտեսության վարման համակարգ,
ներտնտեսային կանխատեսում և պլանավորում, մասնագիտացում, ճյուղերի
ռացիոնալ զուգակցում, արտադրության համակենտրոնացում, ձեռնարկություն-

ների և ստորաբաժանումների չափեր, տնտեսական հաշվարկ շուկայի պայմաններում և աշխատողների նյութական խթանում) ռացիոնալ կազմակերպումը: Բուսաբուծական ու անասնաբուծական ճյուղերի և օժանդակ արդյունաբերական արտադրության կազմակերպումը: Գյուղատնտեսական ձեռնարկությունների արտադրատնտեսական կապերն ագրոպարենային համակարգի մյուս ոլորտի (գյուղատնտեսական հումք վերամշակող, նյութատեխնիկական միջոցներ ապահովող, սպասարկումներ կազմակերպող) ձեռնարկությունների (կազմակերպությունների) հետ:

6. **ՀՀ-ՈՒՄ ԱՐՏԱԳՐՈՂԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐԻ ՏԵՂԱԲԱՇԽՈՒՄ 4 կրեդիտ, 120 ժամ**
Առարկայի նպատակն է հաշվառման և աուդիտի մասնագետներին տալ որոշակի գիտելիքներ ՀՀ բնական և արտադրողական ներուժի, բնակչության, տնտեսության կարևորագույն ճյուղերի տեղաբաշխման ներկա վիճակի և զարգացման հեռանկարների միտումների վերաբերյալ: Առարկան ուսումնասիրում է արտադրողական ուժերի էությունը, սոցիալ-տնտեսական բնույթը, նրա կազմը, կառուցվածքը, տեղաբաշխման ուժեղ և թույլ կողմերը տարածության և ժամանակի մեջ, տեղաբաշխման օրինաչափություններն ու առանձնահատկությունը, սահմաններն ու ներքին կապերը: ռեսուրսների տեղաբաշխումը բնականի և տնտեսականի հետ ընդգկում է նաև արտադրանքները, վերամշակման կարողությունները, պահպանումը, կուտակումները, ապրանքային շղթաները, նրանց վեկտորական և ծավալային արժեքները: Կարևորվում է ռեսուրսների պաշարների և վիճակի գնահատումը, օգտագործման կանոնակարգման ժամկետավորման, գնահատման և աուդիտի համար: Ուսումնասիրում է հաղորդակցման ուղիների նպաստավորությունը, անվտանգությունը, ծախսատարությունը, այլընտրանքը, միջազգային տնտեսական կապերը և այլն: Այստեղ ընդգրկվում է ագրարային և մյուս ոլորտների բնական և արտադրական ռեսուրսների տեղաբաշխումը: Առարկայի ուսուցման անհրաժեշտությունը էլ ավելի է մեծանում, քանի որ շուկայի պայմաններում ռեսուրսների տիրապետման, տնօրինման և օգտագործման գործում նվազում է պետության և աճում՝ առանձին տնտեսավարող սուբյեկտների դերը, հետևապես, աճում է նաև այդ գործին քաջատեղյակ տնտեսագետ մասնագետի դերը:

7. **ՍԱՐՔԵԹԻՆԳ 3 կրեդիտ, 90 ժամ**
Ապահովագրողների մարկետինգային քաղաքականության իրականացման հիմնական սկզբունքները: Ապահովագրական մարկետինգի ռազմավարությունը և արդյունավետությունը: Ապահովագրական շուկային ուսումնասիրությունը ընկերության մարկետինգի ռազմավարության իրականացման համակարգի շրջանակներում: Այդ գործընթացի իրականացման հիմնական սկզբունքները, մեթոդները և աշխատանքների կազմակերպումը: Ապահովագրական ծառայությունների մատուցման մարկետինգի պլանի կազմումը և կատարված աշխատանքների վերլուծության մեթոդները:

8. **ԴԵՄՈԳՐԱՖԻԱ 2 կրեդիտ, 60 ժամ**
Բնակչության թիվը և կառուցվածքը: Դեմոգրաֆիական գործակիցներ: Բնակչության վերարտադրության ռեժիմը: Ամուսնության և ապահարզան: Դեմոգրաֆիական կանխատեսումներ և բնակչության հաշվեկշիռներ: Բնակչության կենսամակարդակի, նրանց զբաղվածության և ազատ ժամանակի և բնակչության վիճակագրությանը վերաբերող այլ կարևոր հարցեր: Դեմոգրաֆիական մոդելներ՝ մակրոդեմոգրաֆիկական և միկրոդեմոգրաֆիկական մոդելներ:

9. **ԱԳՐՈՊԱՐԵՆԱՅԻՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՖԻՆԱՆՍՆԵՐ 5 կրեդիտ, 150 ժամ**
Ագրոպարենային համալիրի կազմակերպությունների (ձեռնարկությունների) ֆինանսները որպես պետության ֆինանսական համակարգի հիմք: Գյուղատնտեսական կազմակերպություններում դրամական միջոցների և հաշվարկների կազմակերպումը: Ագրոպարենային համալիրի կազմակերպությունների ֆինանսական արդյունքների ձևավորումը և բաշխումը: Գյուղատնտեսական

կազմակերպությունների հարկումը ՀՀ-ում: Ագրոպարենային համալիրի կազմակերպությունների ընթացիկ ակտիվների (շրջանառու միջոցների) ձևավորման և օգտագործման ֆինանսական պրոբլեմները արդի պայմաններում: Ագրարային ոլորտի սեզոնային վարկավորման կազմակերպումը: Ագրոպարենային համալիրի կազմակերպությունների գործունեության ֆինանսական վերլուծությունը և ռազմավարությունը: Գյուղատնտեսական կազմակերպությունների ինվեստիցիոն (երկարատև ներդրումների) գործունեությունը: Ագրոպարենային համալիրի կազմակերպությունների համար գործարարության (քիզնես) պլան կազմելու ֆինանսական կողմերը: Ագրոպարենային համալիրի կազմակերպությունների սնանկացման (անվճարունակության) ֆինանսական հիմնահարցերը: Ագրոպարենային համալիրի կազմակերպությունների ֆինանսական պլանավորումը որպես ներտնտեսական պլանավորման համակարգի տարր:

10. **ՀԱՐԿԵՐ ԵՎ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ 3 կ ր ե դ ի տ , 9 0 ժ ա մ**

Բյուջետային համակարգը: Հարկերի տնտեսական էությունը: Հարկերի տարրերը և հարկատրոման սկզբունքները: Հարկային համակարգը: Պետության հարկային քաղաքականությունը: Շահութահարկ: Եկամտահարկ: Ավելացված արժեքի հարկ: Ակցիզային հարկ: Հաստատագրված վճարների մասին: Հողի հարկ: Պարզեցված հարկ: Տեղական տուրքեր և վճարներ: Պետական տուրք: Մաքսատուրք:

11. **ԱՐԺԵՐՔԵՐԻ ԾՈՒԿԱ 3 կրեդիտ, 90 ժամ**

Արժեթղթերի էությունը: Բաժնետոմսեր: Պարտատոմսեր: Պետական արժեթղթեր: Այլ հիմնական արժեթղթեր: Արժեթղթերի շուկա: Էմիսիոններ և ինվեստորներ: Արժեթղթերի շուկայի կանոնավոր գործունեությունը ապահովող մասնակիցներ: Ֆոնդային բորսա և արտաբորսայական շուկա: Արժեթղթերի շուկան և դրա կարգավորումը: Արժեթղթերի տեղաբաշխումը և շրջանառությունը: Արժեթղթերի երկրորդային շուկան: Ֆուչերսային և օպցիոն պայմանագրերը որպես արժեթղթերի շուկայի գործիքներ: Ֆոնդային շուկայի վերլուծությունը: Ռիսկերի տեսակները արժեթղթերի շուկայում: Բորսային ինդեքսներ:

12. **ԱԱՀ ԷԿՈՆՈՍՏԻԿԱ 5 կրեդիտ, 150 ժամ**

Տնտեսական օրենքների դրսևորման բնույթը գյուղատնտեսության մեջ: Գյուղատնտեսության արտադրական ռեսուրսների (հողի, ջրի, կապիտալի, աշխատանքի) գնահատման պահանջի և տնտեսական արդյունավետության որոշման մեթոդաբանությունը, ցուցանիշները: Կապիտալի պտույտը և շրջապտույտի փուլերի գնահատումը: Կապիտալ ներդրումների պահանջի և ներդրման արդյունավետության գնահատումը, նվազագույն ռեսուրսների և տարբերակների ընտրությունը: Գյուղատնտեսության ընդլայնված վերարտադրությունը՝ առանձնահատկությունները, աղբյուրները, ցուցանիշները, տիպերը: Ինտենսիվացումը որպես վերարտադրության ձև՝ ներկա փուլի առանձնահատկությունները: Ինտենսիվության և ինտենսիվացման տնտեսական արդյունավետության որոշման մեթոդիկան, ցուցանիշների համակարգը: Գյուղատնտեսության համախառն և ապրանքային արտադրանքը, վերջնական արդյունքը: Համախառն արդյունքի բաշխումը: Պարենային ազգային անվտանգություն: Արտադրության տնտեսական արդյունավետության էությունը, մակարդակները, ցուցանիշները, կանոնական և իրական տնտեսության պայմաններում: Ինքնարժեք՝ տեսակների հաշվարկման մեթոդաբանությունը, արտերկրների փորձը, իջեցման հիմնախնդիրները: Աշխատանքի արտադրողականության հաշվարկման մեթոդաբանությունը, մակարդակը, դինամիկան և ցուցանիշները: Ռեսուրսների ամբողջական արտադրողականություն: «Նվազող հատույց» և «Մահմանային օգտակարություն»: Համախառն և զուտ եկամուտ, շահույթ, եկամտաբերություն և շահութաբերություն: Ռեսուրսների ամբողջական արդյունավետություն: Արտադրողական ուժերի և արտադրանքների տեղաբաշխման ու

մասնագիտացման գիտական հիմունքները, ցուցանիշների համակարգը գյուղատնտեսության մեջ: Կենտրոնացում, համակենտրոնացում և ագրոարդյունաբերական ինտեգրացիա: Տարածաշրջանների էկոնոմիկա: Գնագոյացումը և ագրարային շուկայի համակարգը: Բուսաբուծական և անասնաբուծական առանձին ճյուղերի էկոնոմիկան (արտադրության զարգացում, տեղաբաշխում մասնագիտացում, ինտենսիվացում, տրնտեսական արդյունավետության բարձրացման հիմնախնդիրներ): SWOT վերլուծություն:

13. **Միջազգային տնտեսական հարաբերություններ 5 կրեդիտ, 150 ժամ**

Միջազգային տնտեսական հարաբերությունների հասկացությունը, բնորոշումը, առարկան, մեթոդները, խնդիրները և գործառույթները: Միջազգային տնտեսական հարաբերությունների դերը տնտեսական և սոցիալական զարգացման գործում: Աշխատանքի միջազգային բաժանումը, տնտեսական կապերի զարգացման փուլերը: Արտադրության միջազգային մասնագիտացում, կոոպերացում: Արտաքին առևտրի տեսությունները: Տնտեսական կապերի ձևերը և տեսակները: Միջազգային առևտուրը տնտեսական հարաբերությունների համակարգում: Համաշխարհային շուկայական զների համակարգ: Տեխնոլոգիաների միջազգային առևտուր: Ծառայությունների միջազգային առևտրի տեսակները, շուկայի կարգավորումը: Ազատ տնտեսական գոտիների կազմակերպման անհրաժեշտությունը: Արտաքին տնտեսական գործարքներ, պայմանագրերի տեսակները: Առևտրային տերմիններ: Միջազգային արժույթային հարաբերություններ, արժույթային քաղաքականություն: Կապիտալի արտահանում, միջազգային հաշվարկներ: Ֆինանսավարկային միջազգային կազմակերպություններ: Տնտեսական ինտեգրացիա, զարգացման փուլերը և ձևերը: Տնտեսական համագործակցության կազմակերպման անհրաժեշտությունը:

Աշխատուժի միջազգային միգրացիա, պատճառները, կարգավորումը: Հայաստանի արտաքին տնտեսական կապերը: Օտարերկրյա ներդրումներ: Արտաքին կապերի հետագա զարգացումը: Հայաստանի ինտեգրացումը միջազգային կառույցներին: Պետության դերը արտաքին կապերի կարգավորման գործում:

ՄԴ ՄԱՄԼԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՅՆԵՐԻ ԿՐԹԱԲԼՈԿ

1. **ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ ԵՎ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄ 6կրեդիտ» 180 ժամ**

Ապահովագրական կազմակերպություն: Տեսակները: Կազմակերպա-իրավական ձևերը: Բաժնետիրական ապահովագրական ընկերության կազմակերպման առանձնահատկությունները: Կանոնադրական կապիտալի և այլ ակտիվների ձևավորումը: դրանց կառուցվածքը և նշանակությունը: Փոխադարձ ապահովագրության ընկերության կազմակերպության կազմակերպման առանձնահատկությունները: Ապահովագրական կազմակերպության կազմակերպական կառուցվածքը: Ապահովագրական գործունեության կազմակերպման հիմնական սկզբունքները: Ապահովագրական կազմակերպության միջոցների ձևավորումը և դրանց օգտագործման արդյունավետությունը: Ապահովագրական կազմակերպության կառավարման գործառույթներն ու մեթոդները: Կազմակերպական կառուցվածքը: Արտաքին և ներքին միջավայրը: Ապահովագրական մենեջմենտի հիմնական չափանիշները: Ապահովագրական կազմակերպության կառավարման ռազմավարության մշակումը: Կարճաժամկետ ու երկաժամկետ, ինչպես նաև քանակական և որակական ցուցանիշների մշակումը: Ապահովագրական կազմակերպության աշխատակազմի ձևավորումը: Ապահովագրական ընկերության կառավարման մարմինները, դրանց իրավասություններն ու պարտականությունները: Ապահովագրական ընկերության կառավարման կազմակերպական կառուցվածքի առանձնահատկությունները: Ապահովագրական մենեջերի հիմնական գործառույթները, ինչպես նաև մասնագիտական որակավորման գծով սահման-

ված չափանիշներն ու գործնական ունակությունների գնահատման մեթոդները: Ապահովագրական կազմակերպության կադրային ծառայության գործունեության իրականացման մոտեցումները: Կադրերի ընտրության հիմնական մեթոդները: Աշխատակիցների միջև պարտականությունների բաշխումը և աշխատանքի վարձատրության կատարման հիմնական սկզբունքները և եղանակները: Աշխատանքային պայմանագիր (կոնտրակտ): Ապահովագրական կազմակերպության կադրերի հետ աշխատանքների իրականացման մեթոդները: Ապահովագրական ընկերության առևտրային գաղտնիքների պաշտպանության հիմնական մեթոդներն ու եղանակները:

2. **ՀԱՇՎԱՎԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄ ԵՎ ԱՎԱԿՆԵՐՈՒՄ 5 կրեդիտ, 150 ժամ**

Հաշվապահական հաշվառման առարկան: Հաշվապահական տեղեկատվությանը ներկայացվող պահանջներ: Հաշվառման կազմակերպումը ապահովագրական կազմակերպություններում: Հաշվապահական հաշիվների գրանցման կարգը: Հաշիվների դասակարգումը ապահովագրական կազմակերպություններում: Հաշվապահական հաշիվների պլանը ապահովագրական կազմակերպություններում: Դրամական միջոցների հաշվառման սկզբունքները ապահովագրական կազմակերպություններում: Ոչ ընթացիկ ակտիվների հաշվառման սկզբունքները ապահովագրական կազմակերպություններում: Դեբիտորական պարտքերի և կրեդիտորական պարտքերի հաշվառման սկզբունքները ապահովագրական կազմակերպություններում: Տարերային աղետների հետևանքով առաջացած վնասների հաշվառման փոխհատուցման կարգը ա) բուսաբուծության ճյուղում; բ) անասնաբուծության ճյուղում: Հաշվապահական հաշվետվությունների ներկայացման կարգը ապահովագրական կազմակերպություններում:

3. **ԴՐԱՄԱՇՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅՈՒՆ, ՎԱՐԿԵՐ ԵՎ ԲԱՆԿԵՐ 5 կրեդիտ, 150 ժամ**

Փողի վերաբերյալ տեսություններ: Թղթադրամը և վարկադրամը, դրանց շրջանառության օրինաչափությունները: Դրամական համակարգը և դրամաշրջանառության կազմակերպումը: Կանխիկ դրամական շրջապտույտը և դրամաշրջանառության տնտեսական օրենքը: Անկանխիկ հաշվարկների կազմակերպման ընդհանուր դրույթները: Ինֆլյացիա (արժեզրկում), էությունը, դրսևորման ձևերը: Դրամաշրջանառության կայունացման մեթոդները: Դրամական ռեֆորմները: Միջազգային արժույթային (վալյուտային) հարաբերություններ: Վճարային և հաշվարկային հաշվեկշիռը: Վարկի էությունը և անհրաժեշտությունը արդի պայմաններում: Վարկի սկզբունքները, ֆունկցիաները, ձևերը և տեսակները: Վարկի սահմանների որոշումը շուկայական էկոնոմիկայի պայմաններում: Փոխատվական կապիտալը և վարկը: Փոխատվական տոկոսը և դրա տնտեսական նշանակությունը: Վարկը միջազգային հարաբերություններում: Կապիտալի միջազգային շուկան: Վարկային համակարգի բնութագրերը և գնահատումը: Բանկերի ծագումը, էությունը և ֆունկցիաները: Բանկային գործառնությունները:

4. **ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ 6 կրեդիտ, 180 ժամ**

Միջազգային ապահովագրական շուկա և դրա կանոնակարգումը

Միջազգային ապահովագրական շուկայի զարգացումը և ընդհանուր բնութագիրը: Ապահովագրության միջազգային կանոնակարգման հիմնական սակբունքները (ՄԱԿ-ի, Առտրի համաշխարհային կազմակերպություն և այլն): Ապահովագրական ընկերությունների գործունեության օրենսդրական կանոնակարգման առանձնահատկությունները տարբեր երկրներում (Եվրոմիության, Մեծ Բրիտանիա, Ռուսաստան): ա) Ապահովագրական գործունեության օրենսդրական կարգավորման սկզբունքները; բ) Ապահովագրողների գործունեության նկատմամբ իրականացվող վերահսկողությունը; գ) Հարկային քաղաքականությունը; դ) Ապահովագրության մասնակիցների շահերի պաշտպանության ապահովման սկզբունքները: Միջազգային ապահովագրությունում կիրառվող տերմիններ և հասկացություններ:

Վերաապահովագրություն

Վերաապահովագրության էությունը, մասնակիցներն և նրանց բնութագիրը: Վերաապահովագրության իրականացման հիմնական սկզբունքները: Վերաապահովագրության պահանջարկ: Վերաապահովագրության առաջարկ: Պատահարի հասկացությունը վերաապահովագրությունում, ինչպես նաև վնասի հիմնական բնութագիրը վերաապահովագրությունում: Առավելագույն հնարավոր վնաս և հատուցման համար ընդունելի կորուստ: Վերաապահովագրական գործառնությունների հաշվառման առանձնահատկությունները: Վերաապահովագրության պայմանագրերի տեսակները և դրանց առանձնահատկությունները: Ֆակուլտատիվ վերաապահովագրության հիմնական տեսակները և դրանց կազմակերպման առանձնահատկությունները: Օբլիգատորային վերաապահովագրության հիմնական տեսակները և դրանց կազմակերպման առանձնահատկությունները: Ֆակուլտատիվ-օբլիգատորային վերաապահովագրություն: Համամասնական և անհամամասնական վերաապահովագրություն: Վնասի էքսցեդենտի բազայի հիման վրա վերաապահովագրություն: Վերաապահովագրողների գործունեության օրենսդրական կանոնակարգումը և նրանց նկատմամբ կիրառվող վերահսկողության հիմնական մեթոդները: Վերաապահովագրությունում օգտագործվող հիմնական տերմիններն ու հասկացությունները:

5. **ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ 5 կրեդիտ, 150 ժամ**

Ապահովագրական իրավունքը՝ որպես իրավունքի ճյուղ: Ապահովագրության էությունը, հասկացությունը և ապահովագրական հարաբերությունների բնույթը: Ապահովագրական իրավունքը և նրա տեղն ու դերն իրավական համակարգում: Ապահովագրական իրավունքի նորմերը: Ապահովագրական իրավահարաբերությունների կառուցվածքը, տեսակները և տարրերը: Կամավոր և պարտադիր ապահովագրություն: Կյանքի և ոչ կյանքի ապահովագրություն: Ապահովագրական գործունեության սուբյեկտները: Ապահովագրական իրավունքի և ապահովագրական օրենսդրության համակարգը: Ապահովագրական կազմակերպության գույքի իրավական կարգավիճակը: Ապահովագրության պայմանագիրը՝ որպես ապահովագրական իրավահարաբերությունների իրագործման հիմք: Գույքային ապահովագրության իրավական կարգավորումը: Ապահովագրական ռիսկերը: Ապահովագրական գումարը: Համաապահովագրություն: Վերաապահովագրություն: Անձնական ապահովագրության իրավական կարգավորումը: Պատասխանատվության ապահովագրության իրակավական կարգավորումը: Ապահովագրության պետական կարգավորումը: Ապահովագրական վեճերը և դրանց լուծումը:

6. **ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ 11 կրեդիտ, 330 ժամ**

Ապահովագրական ընկերության գործունեության պետական կանոնակարգումը: Ապահովագրողների լիցենզավորումը: Ապահովագրողների վճարունակության նկատմամբ սահմանված նորմատիվները և դրանց պահպանման գծով իրականացվող վերահսկողությունը: Ապահովագրական ընկերությունների կազմակերպարկավական տեսակները: Առևտրային ապահովագրական ընկերություններ, դրանց կառուցվածքը և աշատանքների կազմակերպման հիմնական սկզբունքները: Ապահովագրական գործունեության իրականացման պլանավորումը: Ապահովագրական ծառայությունների մատուցման ծրագրի մշակումը և դրանց հիմնավորման մեթոդները: Ապահովագրողների շահութաբերության ցուցանիշները և դրանց վրա ազդող գործոնները: Ապահովագրողների ակտիվների եկամտաբերության կառուցվածքային վերլուծությունը: Ապահովագրական պայմանագրերի կնքման ծավալների ազդեցությունը նրա գործունեության արդյունքների վրա: Վերաապահովագրության աշխատանքների կազմակերպումը: Վերաապահովագրության դեպքում ապահովագրողի սեփական պահման չափաբաժնի որոշումը և դրա վրա ազդող գործոնները: Ապահովագրական գործառնությունների ֆինանսական կայունության գործակցի հաշվարկումը:

ա) վերաապահովագրողի գործունեության ամբողջական վերլուծությունը

- բ) տեխնիկական արդյունքների վերլուծությունը
- գ) արտադրողականության վերլուծությունը
- դ) վճարունակության վերլուծությունը
- ե) գումարային ինդեքս (combined ratio - մեթոդ)

7. **ԳՈՒՅՔԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ ԵՎ ՓՈՐՁԱՔՆՆՈՒԹՅՈՒՆ 7 կրեդիտ, 210 ժամ**

Գույքի գնահատման անհրաժեշտությունը և էությունը: Գույքի գնահատումը, դերը, հիմնախնդիրները և հեռանկարը: Անշարժ գույքի գնահատման անհրաժեշտությունը, սկզբունքները և հիմնական մոտեցումները: Անշարժ գույքի գնահատումը եկամտի կապիտալացման մեթոդով Եկամտի կապտալացման մեթոդով գնահատման ընթացակարգի հիմնական փուլերը: Կապիտալացման գործակից հասկացությունը: Կապիտալացման գործակցի դրույթաչափի որոշման մեթոդները: Անշարժ գույքի գնահատման համեմատական մոտեցումը: Անշարժ գույքի գնահատման ծախսային մոտեցումը: Վերականգնողական արժեքի գնահատումը: Շինարարության արժեքի որոշման ընդհանուր դրույթները: Անշարժ գույքի օբյեկտի մաշվածությունը: Հողի գնահատման մեթոդները, մասնավորապես գնահատման համեմատական և ծախսային մեթոդների առանձնահատկությունները: Քաղաքային հողերի կադաստրային գնահատումը: Մեքենաների ու սարքավորումների գնահատումը: Մեքենաների ու սարքավորումների դասակարգումը և նույնականացումը: Մեքենաների ու սարքավորումների մաշվածությունը և հաշվարկման մեթոդները: Դրամական հոսքերի ժամանակային գնահատման էությունը և արժեքի որոշման ֆունկցիաները: Դրամական հոսքերի գնահատման զեղչման մեթոդը: Փորձաքննության էությունը և այդ աշխատանքների իրականացման ընդհանուր սկզբունքները: Ապահովագրական կազմակերպությունում վթարային կոմիսարի (սյուրվեյերի) աշխատանքների կազմակերպումը: Վնասված օբյեկտների և բեռների զննումը: Վթարային հավաստագիր և այլ պաշտոնական փաստաթղթեր: Վթարային հավաստագրի կազմում:

8. **ԱԿՏՈՒԱՐԱՅԻՆ ՀԱՇՎԱՐԿՆԵՐ 8 կրեդիտ, 216 ժամ**

Ակտուարային հաշվարկների էությունը, առանձնահատկությունները և խնդիրները կյանքի ապահովագրությունում: Ակտուարային հաշվարկների մեթոդական հարցերը: Ապահովագրական վիճակագրության ցուցանիշները: Ակտուարային հաշվարկների իրականացման մաթեմատիկական հիմունքները: Ներդրումների կառավարումը և վերլուծությունը, առանձնահատուկ ուշադրություն դարձնելով ապահովագրական պարտավորությունների կատարման ժամկետների համապատասխանության հարցերի վրա: Ապահովագրողների ներդրումների եկամտաբերության մակարդակի, հուսալիության և վերդարձվելության վերլուծությունը: Ապահովագրողների ակտիվների կառավարման սահմանված չափանիշների պահպանումը և դրանց որոշումների ընտրության չափանիշները, այդ թվում՝ սեփական ընթացիկ ակտիվների և ապահովագրական պահուստների ներդրումների խորացված վերլուծությունը: Ֆինանսական մարքետինգի արդյունքում ներդրումների եկամտաբերության մակարդակի ապահովման և ապահովագրական պարտավորությունների համալիր կառավարում:

9. **ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ 9 կրեդիտ, 270 ժամ**

Ապահովագրության ընդհանուր բնութագիրը և զարգացումը: Ապահովագրության հիմնական հասկացություններն ու տերմինները: Հայաստանի ապահովագրական շուկայի զարգացումը: Ապահովագրության պետական կանոնակարգման հիմնական սկզբունքները: Ապահովագրական կազմակերպության ընդհանուր բնութագիրը: Ապահովագրության պայմանագիր: Ապահովագրական դրույթ: Ապահովագրական պահուստների էությունն ու նշանակությունը: Ապահովագրության հիմնական տեսակներն ու դրանց դասակարգման հիմնական սկզբունքները: Կյանքի ապահովագրության հիմնական տեսակները

և դրանց կազմակերպման առանձնահատկությունները: Անձնական ապահովագրության պայմանագիր: Ոչ կյանքի ապահովագրություն: Գոթբախտ դեպքերից և հիվանդություններից ապահովագրություն: Գույքային ապահովագրության հիմնական տեսակները և դրանց կազմակերպման առանձնահատկությունները: Գույքային ապահովագրության պայմանագիր: Ֆինանսական և ձեռնարկատիրական ռիսկերի ապահովագրություն: Պատասխանատվության ապահովագրության հիմնական տեսակները և դրանց կազմակերպման առանձնահատկությունները: Պայմանագրով պատասխանատվության ապահովագրություն: Քաղաքացիական պատասխանատվության ապահովագրություն: Վերաապահովագրություն և համաապահովագրություն: Վերաապահովագրության իրականացման հիմնական խնդիրները:

10. **ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ 11 կրեդիտ, 180 ժամ**
Գյուղատնտեսության ապահովագրության ընդհանուր բնութագիրը և զարգացումը: Գյուղատնտեսական ռիսկերի կառավարումը ապահովագրության միջոցով: Գյուղատնտեսության ապահովագրության օբյեկտներն ու սուբյեկտները, հիմնական մասնակիցները և նրանց բնութագիրը: Կողմերի փոխհարաբերությունները: Գյուղատնտեսական մշակաբույսերի և բազմամյա տնկարկների (բերքի) ապահովագրություն: Ապահովագրության պայմանագիր: Ապահովագրական ռիսկ, դրանց ռիսկերի տեսակներն ու կառավարումը: Ապահովագրական դրույք: Ապահովագրության այս տեսակի գծով ապահովագրական դրույքների հաշվարկման ու կանխատեսման եղանակները: Գյուղատնտեսական ռիսկերի ապահովագրության ժամանակ ապահովագրողների շահութաբերության ցուցանիշները և դրանց վրա ազդող գործոնները: Հայաստանում գյուղատնտեսության ապահովագրության զարգացման խնդիրները և հեռանկարները:

11. **ՊԱՐՏԱՂԻՐ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ 6 կրեդիտ, 170 ժամ**
Պարտաղիր ապահովագրության իրականացման սկզբունքները: Պարտաղիր ապահովագրության հիմնական տեսակները: Պարտաղիր կենսաթոշակային ապահովագրություն: Պարտաղիր բժշկական ապահովագրություն: Գործազրկության դեպքի պարտաղիր ապահովագրություն: Պարտաղիր գյուղատնտեսական մշակաբույսերի և բազմամյա տնկարկների (բերքի) ապահովագրություն: Պարտաղիր գյուղատնտեսական կենդանիների ապահովագրություն: Ապահովագրության օբյեկտները, սուբյեկտները: Ապահովագրական դրույքը և դրանց հաշվարկման հիմունքները: Պետական քաղաքականությունը պարտաղիր ապահովագրության դրույքաչափերի հաշվարկման և դրանց կիրառման գծով: Պարտաղիր ապահովագրության գծով գանձված ապահովագրավճարների օգտագործման ուղղությունները: Պետական վերահսկողությունը պարտաղիր ապահովագրության իրականացման նկատմամբ, մասնավորապես գանձված ապահովագրավճարներից համապատասխան հիմնադրամների ստեղծման և այդ միջոցների նպատակային և արդյունավետ օգտագործման գծով: Պարտաղիր ապահովագրության տեսակների զարգացման խնդիրները և հեռանկարները:

12. **Ինվեստիցիաների տնտեսական գնահատում 4 կրեդիտ, 120 ժամ**
Ինվեստիցիաների և ինվեստիցիոն նախագծերի հասկացությունն ու դասակարգումը: Ինվեստիցիոն նախագծի կենսափուլերը:
Նախագծի վերլուծության ասպեկտները: Չփոխհատուցվող ծախսեր: Ինվեստիցիոն նախագծի մասնակիցների ֆինանսական վիճակի վերլուծությունը: Պարտքի սպասարկման հիմնական սխեմաները (դասակարգումը): Ֆինանսավորման հատուկ դեպքեր: Հիմնական պարտքի վճարումների հետաձգումը: Հիմնական պարտքի վճարումների հետաձգումը տոկոսների կապիտալացմամբ: «Վճա-

րումների կրիտիկական պահի» պրոբլեմը: Հիմնական պարտքի և տոկոսների վճարումները հավասար գումարներով: Ինֆլյացիայի հաշվառումը ֆինանսավորման և պարտքի սպասարկման սխեմաների գնահատման ժամանակ: Վարկի չափի և պարտքի սպասարկման սխեմայի ազդեցությունը վարկառուի ֆինանսական վիճակի ու նախագծի ֆինանսական իրացվելիության վրա: Ռիսկերի վերլուծությունը: Ինվեստիցիոն նախագծերի գործարարության (բիզնես) - պլանների մշակումը: Ինվեստիցիոն նախագծերի բիզնես-պլանների դերն ու նշանակությունը: Բիզնես-պլանի կազմը և կառուցվածքը: Ինվեստիցիաների տնտեսական գնահատման ծրագրային ապահովվածությունը:

- 4.1. **Առկա ձևով ուսուցման դեպքում լսարանային պարապմունքներին պետք է տրամադրվի** յուրաքանչյուր ուսումնական դասընթացին հատկացվող ժամաքանակի 50%-ից ոչ պակասը, իսկ հեռակա ձևով ուսուցման դեպքում՝ 10%-ից ոչ պակասը:

5. 310112 - «ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ (ԱԳՐՈՊԱՐԵՆԱՅԻՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ)»

դասիչ, մասնագիտության անվանում

ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՄԲ ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԲԱԿԱԼԱՎՐԻ ՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ

որակավորման աստիճան

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ԾՐԱԳՐԻ ՅՈՒՐԱՑՄԱՆ ԺԱՄԿԵՏՆԵՐԸ

5.1. Տնտեսագիտության բակալավրի պատրաստման հիմնական կրթական ծրագրի

որակավորման աստիճան

յուրացման ժամկետը, ներառյալ ուսանողի հետազոտական աշխատանքը, առկա ուսուցման ձևով 242 շաբաթ է, որից.

- տեսական ուսուցումը՝ 150 շաբաթ,
- քննաշրջանները՝ 27 շաբաթ,
- պրակտիկաները՝ 19 շաբաթ,
- եզրափակիչ պետական որակավորումը, ներառյալ ավարտական որակավորման (դիպլոմային) աշխատանքի ձևակերպումը և պաշտպանությունը՝ 10 շաբաթ,
- արձակուրդները (ներառյալ հետբուհական 8-շաբաթյա արձակուրդ)՝ 36 շաբաթ:

Ավարտական որակավորման (դիպլոմային) աշխատանքի թեման ուսանողին տրվում և թեմայի ղեկավար է նշանակվում 5-րդ ուսումնական կիսամյակի 2-րդ շաբաթից ոչ ուշ, այն մշակվում է 5-րդ և 6-րդ կիսամյակներում՝ տեսական ուսուցմանը զուգահեռ, ճշտվում նախադիպլոմային պրակտիկայի ընթացքում և կարող է ներառել նույն կիսամյակներում կատարվող կուրսային աշխատանքների նյութերը: Դիպլոմային աշխատանքի կատարման ժամանակացույցը, ընթացիկ վերահսկման և ատեստավորման ձևերը, պաշտպանության թույլատրման կարգը սահմանում է բուհը (ֆակուլտետը), որը հաստատում է բուհի գիտական խորհուրդը:

5.2. Միջնակարգ (լրիվ) ընդհանուր կրթություն ունեցող անձնաց համար տնտեսագիտության

որակավորման

բակալավրի պատրաստման հիմնական կրթական ծրագրերի յուրացման

աստիճան

ժամկետները հեռակա ուսուցման ձևով երկարացվում են մինչև 1 տարի՝ սույն պետական կրթական չափորոշիչի թ.1.2-ով սահմանված ժամկետի նկատմամբ:

5.3. Ուսանողի ուսումնական բեռնվածության առավելագույն ծավալը սահմանվում է շաբաթական 45 ժամ՝ ներառյալ լսարանային և արտալսարանային (ինքնուրույն) աշխատանքները:

5.4. Առկա ուսուցման ձևով սովորող ուսանողի լսարանային պարապմունքների ծավալը չպետք է գերազանցի շաբաթական 30 ժամը: Նշված ծավալում չեն ընդգրկվում ֆիզիկական կուլտուրայի և ֆակուլտատիվ դասընթացների դասաժամերը: Ուսումնական տարվա տեսական ուսուցման տևողությունը 34 շաբաթ է:

5.5. Հեռակա ուսուցման ձևով սովորող ուսանողի համար պետք է ապահովվի տարեկան 160 ժամից ոչ պակաս ծավալով դասախոսների հետ պարապմունքներ անցկացնելը:

5.6. Ուսումնական տարվա արձակուրդները պետք է 7-10 շաբաթ լինեն, այդ թվում՝ 2 շաբաթից ոչ պակաս՝ ձմեռային քննաշրջանից հետո:

**6. 310112 - «ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ (ԱԳՐՈՊԱՐԵՆԱՅԻՆ
ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ)»**

դասիչ, մասնագիտության անվանում

**ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՄԲ ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԲԱԿԱԼԱՎՐԻ
ՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ**

որակավորման աստիճան

**ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ԾՐԱԳՐԻ ՄՇԱԿՄԱՆ ԵՎ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ
ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՎՈՂ ՊԱՆՈՒՅՆԵՐԸ**

6.1. Տնտեսագիտության բակալավրի պատրաստման հիմնական կրթական

որակավորման աստիճան

ծրագրի մշակմանը ներկայացվող պահանջները

**6.1.1. Մույն պետական կրթական չափորոշիչի հիման վրա բուհն ինքնուրույն է
մշակում և հաստատում տնտեսագիտության բակալավրի պատրաստման**

որակավորման աստիճան

հիմնական կրթական ծրագիրը:

Ուսանողի կողմից ընտրովի դասընթացների ուսումնառությունը պարտադիր է, իսկ նրանց ցանկը երաշխավորական բնույթ է կրում, որը կարող է փոփոխել կամ լրացնել բուհը:

Ուսումնական դասընթացի բաղադրիչների տեսակները (դասախոսություն, գործնական, սեմինար, լաբորատոր պարապմունքներ, տնային և կուրսային աշխատանքների խորհրդատվություն և այլն) և ծավալները՝ դասընթացին հատկացված դասաժամերի շրջանակում սահմանում է բուհը: Ուսուցման ողջ շրջանում ուսումնական ժամաքանակի ընդհանուր հաշվեկշռում ակտիվ մեթոդներով ուսանողի տեսական ուսուցումը չպետք է ցածր լինի 25%-ից:

Ուսանողի գիտելիքի ստուգման և գնահատման համակարգի տեսակն ընտրում է բուհը: Տվյալ դասընթացից ուսանողի գիտելիքների եզրափակիչ գնահատականը չպետք է հիմնավորվի միայն վերջին քննության (ստուգարքի) արդյունքով, այն պետք է հաշվի առնի ուսանողի ակտիվությունը դասընթացից և ընթացիկ առաջադիմությունը կիսամյակի(ների) ընթացքում: Եզրափակիչ գնահատման դեպքում գնահատականի 40%-ը՝ ձևավորվում է ընթացիկ առաջադիմությամբ և միջանկյալ ստուգումներով, իսկ 60%-ը՝ եզրափակիչ քննության (ստուգարքի) արդյունքով:

Քննությունների անցկացման հիմնական ձևը գրավոր կամ գրավոր-բանավորն է: Բացառության կարգով բուհը կարող է սահմանել բանավոր քննություններ, բայց դրանք չպետք է գերազանցեն քննությունների ընդհանուր քանակի 25-ից 30%-ը: Բուհի իրավունքն է ուսումնական դասընթացների եզրափակիչ ստուգման եղանակի (ստուգարք կամ քննություն) ընտրությունը և ձևի սահմանումը:

Ուսանողների գիտելիքների ընթացիկ գնահատման համակարգում բուհն օգտագործում է իրեն նպատակահարմար գնահատման սանդղակ: Միջազգային մասնագիտական կրթական համակարգին ինտեգրվելու և ուսանողների ակադեմիական շարժունակությունն ապահովելու նպատակով ուսումնական գործընթացում գերադասելի է գիտելիքների ստուգման և գնահատման վարկային (կրեդիտային) համակարգի ներդրումը և օգտագործումը: Դասընթացից եզրափակիչ գնահատական նշանակելու դեպքում անհրաժեշտ է անցնել գիտելիքների գնահատման ավանդական համակարգին («գերազանց», «լավ», «բավարար», «անբավարար», «ստուգված», «չստուգված»):

Կուրսային աշխատանքը դիտարկվում է որպես դասընթացի ուսումնական բաղադրիչ և իրականացվում է այդ դասընթացին հատկացրած դասաժամերի հաշվին: Հիմնական մասնագիտական դասընթացներից կուրսային աշխատանքի կատարելը պարտադիր է, բայց ուսուցման ողջ շրջանում դրանք չպետք է գերազանցեն 5-ը:

Մասնագիտության ուսումնական պլանով (հավելված 2) նախատեսված բոլոր ուսումնական դասընթացների, կուրսային աշխատանքների և պրակտիկաների համար

պարտադիր է եզրափակիչ գնահատականի նշանակումը:

Մասնագիտացման դասընթացների կրթաբյուջեի ընդհանուր մասնագիտական դասընթացների կրթաբյուջեի տրամաբանված հաջորդականությունն է, որը ընտրված մասնագիտությամբ նախատեսված գործունեության բնագավառներում նպաստում է ուսանողի խոր մասնագիտական գիտելիքների և ունակությունների ձեռքբերմանը: Բուիը պետական կրթական չափորոշիչի հավելված 1-ում տրված ցանկից ինքնություն է ընտրում իրեն համապատասխանող մասնագիտացումը և իրավունք ունի փոփոխելու կամ լրացնելու մասնագիտացման դասընթացների ցանկը, կամ էլ ՀՀ ԿԳՆ մասնագիտությունների պետական կրթական չափորոշիչը մշակող գիտամեթոդական հանձնաժողովի հետ համաձայնեցրած՝ ձևավորելու նոր մասնագիտացում:

Ֆակուլտատիվ դասընթացների կրթաբյուջեի ցանկը նույնպես երաշխավորական բնույթ է կրում, սակայն կրթաբյուջեին հատկացրած ժամաքանակների 30%-ին վերաբերվող դասընթացներից պարտադիր է ուսանողների գիտելիքների ստուգումը և գնահատումը:

6.1.2. Մասնագիտության հիմնական կրթական ծրագիրն իրականացնելու դեպքում բուհն իրավասու է՝

- 5%-ի սահմաններում փոփոխել դասընթացների կրթաբյուջեներին հատկացրած ժամաքանակները, իսկ առանձին դասընթացներին՝ մինչև 10%-ի սահմաններում,
- ձևավորել հումանիտար և սոցիալ-տնտեսագիտական դասընթացների կրթաբյուջե, որի հանրապետական բաղադրիչում նշվածներից պարտադիր են հետևյալ դասընթացների առկայությունը՝

«Ֆիզիկական կուլտուրա»,

«Հայ ժողովրդի պատմություն»,

«Հայոց լեզու և հայ գրականություն»,

«Ռուսաց լեզու և խոսքի մշակույթ»,

«Օտար լեզու»,

«Փիլիսոփայություն»:

Մնացած դասընթացները կարող են ընդգրկվել ըստ բուհի հայեցողության:

Այս դեպքում հնարավոր է նրանց միջդասընթացային միավորումը՝ բովանդակության պարտադիր նվազագույնի պահպանմամբ:

Ֆիզիկական կուլտուրայի պարապմունքները հեռակա և դրսեկության ձևերով ուսումնառող ուսանողների համար կարող են իրականացվել նրանց ցանկությամբ,

- ընդհանուր հումանիտար և սոցիալ-տնտեսագիտական (ՀՍ) դասընթացների դասավանդումն իրականացնել հեղինակային դասախոսությունների, անհատական և կոլեկտիվ գործնական պարապմունքների, առաջադրանքների և սեմինարների ձևով՝ բուհի մշակած ծրագրերով, հաշվի առնելով բուհի մասնագիտական առանձնահատկությունները, դասախոսների հետազոտական ուղղվածությունը և հակումները, որոնք կապահովեն կրթաբյուջեի դասընթացների թեմատիկայի լուսաբանումը՝ ուսանողների մասնագիտական կողմնորոշմանը համապատասխան,
- սահմանել ընդհանուր հումանիտար և սոցիալ-տնտեսագիտական (ՀՍ), ընդհանուր մաթեմատիկական և բնագիտական (ԸԲ) կրթաբյուջեներում ընդգրկված դասընթացների առանձին բաժինների դասավանդման անհրաժեշտ խորությունը՝ կրթաբյուջեների դասընթացների ուղղվածությանը համապատասխան և մասնագիտության առանձնահատկությունների հաշվառմամբ: ԸԲ կրթաբյուջեում պարտադիր է «Քաղ պաշտպանության և արտակարգ իրավիճակների հիմնահարցեր» առարկայի դասավանդումը: Բուհական բաղադրիչներին առանձնացված ժամաքանակները բուհի հայեցողությամբ կարող են օգտագործվել հանրապետական բաղադրիչներում ընդգրկված դասընթացների ավելի խորը դասավանդման համար,

- իրականացնել 310112 - «Ապահովագրական գործ (ագրոպարենային

դասիչ, մասնագիտության անվանում

համակարգում)» մասնագիտությամբ տնտեսագիտության բակալավրի

որակավորման աստիճան

պատրաստման հիմնական կրթական ծրագիրը կրճատված ժամկետով՝ համապատասխան ուղղվածության միջին կամ բարձրագույն մասնագիտական կրթություն ունեցող ուսանողների համար: Ուսուցման ժամկետների կրճատումը կատարվում է մասնագիտական կրթության նախորդ աստիճանում ուսանողների ձեռք բերած գիտելիքների, ունակությունների և հմտությունների հիման վրա: Այդ դեպքում ուսուցման տևողությունը 2 (երկու) տարուց պակաս չպետք է լինի: Կրճատված ժամկետով ուսուցումը թույլ է տրվում նաև այն անձանց, որոնց կրթական մակարդակը և բացառիկ ընդունակությունները հիմք են նման ուսուցում իրականացնելու համար,

- առանձին դեպքերում, մասնագիտությունների պետական կրթական չափորոշիչները մշակող ԿԳՆ գիտամեթոդական հանձնաժողովի հետ համաձայնեցված 311110 - «Ապահովագրական գործ (ագրոպարենալին համակարգում)» մասնագիտության համար

դասիչ, մասնագիտության անվանում

բուհերն իրավունք ունեն մինչև 20%-ի սահմանում փոփոխել ընդհանուր մասնագիտական դասընթացների (ԸՄԴ) կրթաբյուջի ժամաքանակը, իսկ առանձն դասընթացները՝ մինչև 40%-ի սահմաններում:

6.2. Ուսումնական գործընթացի կադրային ապահովման պահանջները

Տնտեսագիտության բակալավրի պատրաստման հիմնական կրթական ծրագրերի
որակավորման աստիճան

իրականացումը պետք է ապահովվի գիտամանկավարժական կադրերով, որոնք, որպես կանոն, ունեն դասընթացների դասավանդման ուղղվածությանը համապատասխանող բազային կրթություն (առնվազն դիպլոմավորված մասնագետ կամ մագիստրոս) և հետևողականորեն զբաղվում են հետազոտական և գիտամեթոդական գործունեությամբ: հատուկ մասնագիտացնող դասընթացներ դասավանդող դասախոսները, որպես կանոն, պետք է ունենան գիտական աստիճան (գիտական կոչում) և/կամ համապատասխան գործունեության ոլորտում աշխատանքի փորձ:

Գիտական աստիճան և կոչում ունեցող դասախոսները պետք է կազմեն պրոֆեսորադասախոսական կազմի 50%-ից ոչ պակասը:

Հիմնական հաստիքային դասախոսները և 0.25 հաստիքից բարձր ձևակերպված համատեղողները նույնպես պետք է կազմեն ընդհանուրի 50%-ից ոչ պակասը:

6.3. Ուսումնական գործընթացի ուսումնամեթոդական ապահովման պահանջները

Տնտեսագիտության բակալավրի պատրաստման հիմնական կրթական ծրագրերի
որակավորման աստիճան

իրականացումը պետք է ներառի ուսանողների կողմից մասնագիտական դասընթացների լաբորատոր, գործնական (սեմինար) աշխատանքների կատարում, ներառյալ որպես պարտադիր բաղադրիչ՝ անհատական համակարգիչներով կիրառական ծրագրային փաթեթների օգտագործմամբ գործնական առաջադրանքների կատարում: Պարտադիր պահանջ է նաև անհրաժեշտ ինֆորմացիոն բազայի ստեղծումը, որն ապահովում է բարձրորակ մասնագետի պատրաստումը և ուսանողի մուտքը տարբեր ինֆորմացիոն աղբյուրներ, ներառյալ Internet-ը:

Տնտեսագիտության բակալավրի պատրաստման հիմնական կրթական ծրագրերի
որակավորման աստիճան

իրականացումը պետք է ապահովվի յուրաքանչյուր ուսանողի մուտքով դեպի գրադարանային ֆոնդեր և տվյալների բազաներ, որոնք ըստ բովանդակության՝ համապատասխանում են հիմնական կրթական ծրագրով նախատեսված դասընթացների լրիվ ցանկին, նույն դասընթացների բաղադրիչներին (դասախոսություններ, գործնական, սեմինար և լաբորատոր պարապմունքներ, կուրսային և դիպլոմային աշխատանքների խորհրդատվություն, պրակտիկաների

ծրագրեր) նվիրված մեթոդական ձեռնարկների և ցուցումների առկայությամբ, ինչպես նաև տեսալսողական, բազմամիջավայրային նյութերով և ցուցադրական ձեռնարկներով:

Բուհի գրադարանը պետք է հագեցված լինի մասնագիտության ուսումնական պլանով նախատեսված դասընթացների ուսումնամեթոդական համալիրներով, մասնագիտության նորմատիվ-իրավական ակտերով, տեղեկատու գրականությամբ և չափորոշիչներով:

6.4. Ուսումնական գործընթացի նյութատեխնիկական ապահովման պահանջները

Տնտեսագիտության բակալավրի պատրաստման հիմնական կրթական ծրագրի
որակավորման աստիճան

իրականացնող բուհը պետք է ունենա նյութատեխնիկական բազա, որը համապատասխանում է գործող սանիտարահիգիենիկ նորմերին և հակահրդեհային կանոններին, ապահովում է օրինակելի ուսումնական պլաններով նախատեսված լաբորատոր, սեմինար, գործնական պարապմունքների և միջոցառումների պատարաստման բոլոր ձևերի և ուսանողների հետազոտական աշխատանքների կատարումը:

6.5. Պրակտիկայի կազմակերպման պահանջները

Ուսուցման ընթացքում առանձին մասնագիտական դասընթացների և ընտրած մասնագիտացման գծով գործնական ունակությունների, ապագա աշխատավայրում հմտություններ և փորձառումներ ձեռք բերելու նպատակով բնագավառի կազմակերպիչական տարբեր ձևերի կազմակերպություններում, հիմնարկներում և հաստատություններում կազմակերպվում են ուսանողների ուսումնական և արտադրական (նախադիպլոմային) պրակտիկաներ:

Ուսանողի նախադիպլոմային պրակտիկան մասնագիտության ուսումնական պլանի պարտադիր բաղադրիչն է, որի կազմակերպման և իրականացման պատասխանատուն բուհն է: Նախադիպլոմային պրակտիկան կազմակերպվում է այն հաշվով, որպեսզի շրջանավարտը կարողանա այդ ընթացքում ստացած փորձառությունը օգտագործել իր դիպլոմային աշխատանքը ձևավորելիս: Եթե շրջանավարտը ուսուցումը համատեղում է աշխատանքի հետ, բուհն իրավունք ունի թույլատրել աշխատավայրում պրակտիկայի անցկացումը, եթե շրջանավարտի աշխատանքի բնույթը համապատասխանում է բուհում ուսումնառած մասնագիտությանը:

Պրակտիկան կարող է կազմակերպվել նաև որոշակի կազմակերպությունում՝ նախատեսված կազմված անհատական ծրագրով, եթե շրջանավարտը նույն կազմակերպությունում պաշտոն է զբաղեցնում:

Արտադրական պրակտիկայի տեղերի բացակայության դեպքում բուհը (ֆակուլտետը) այն կազմակերպում է սեփական նյութատեխնիկական բազայի վրա, եթե այն հագեցված է ժամանակակից սարքավորմամբ և ծրագրային միջոցներով:

7. 310112 - «ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ (ԱԳՐՈՊԱՐԵՆԱՅԻՆ
ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ)»

դասիչ, մասնագիտության անվանում

**ՄԱՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՔԵՐԶԱՆԱՎԱՐՏԻ ՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ՄԱԿԱՐԴԱԿԻՆ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՎՈՂ ՊԱՀԱՆՁՆԵՐԸ**

7.1. Շրջանավարտը պետք է կարողանա լուծել

Սույն պետական կրթական չափորոշիչի թ. 1.2 կետում նշված որակավորմանը համապատասխանող խնդիրները:

Տնտեսագիտության բակալավորը պետք է.

ա) հումանիտար և սոցիալ-տնտեսագիտական գիտելիքների բնագավառում՝

- իմանա ՀՀ Սահմանադրության հիմնադրույթները և իր բնագավառի օրենքները,
- ազատ տիրապետի մասնագիտական հայոց լեզվին (գրավոր և բանավոր) և հաղորդակցվի երկու օտար լեզուներով,
- ունենա պատկերացում առողջ կենսակերպի մասին, տիրապետի ֆիզիկական կատարելագործման ունակություններին և հմտություններին,
- գիտենա հայ ժողովրդի պատմությունը և արդի շրջանի քաղաքագիտական զարգացումները,
- ծանոթ լինի համաշխարհային մշակույթին, տիրապետի վարվելաձևի կուլտուրային, իմանա դրա էթիկական և իրավական նորմերը, որոնք կարգավորում են մարդու և հասարակության, մարդու և շրջակա միջավայրի հարաբերությունները,
- գիտենա հոգեբանության և մանկավարժության տարրերը,
- ծանոթ լինի ժամանակակից փիլիսոփայական ուղղություններին, գիտենա կեցության մասին գիտության հիմնադրույթները, նյութականի և վերացականի հասկացությունները, մատերիայի կազմակերպման ձևերը, հետևի սոցիալական գլոբալ զարգացումներին,
- գիտենա տնտեսագիտության տեսության հիմնադրույթները, պատմությունը, զարգացման մեխանիզմները, մակրո- և միկրոտնտեսության օրենքները, անցումային շրջանի տնտեսության առանձնահատկությունները,

բ) բնագիտության և մաթեմատիկայի բնագավառում՝

- ծանոթ լինի ժամանակակից բնագիտության հիմնական սկզբունքներին և հայեցակարգերին, բնապահպանական գլոբալ և տարածքային հիմնախնդիրներին,
- տիրապետի մաթեմատիկայի հիմնական բաժիններին, հավանականությունների տեսության և մաթ. վիճակագրության մեթոդներին, մաթեմատիկական մոդելավորման եղանակներին, որոնք օգտագործվում են ֆինանսատնտեսական բնագավառի խնդիրների լուծման համար,
- տիրապետի ինֆորմացիայի հավաքման, պահպանման և մշակման համակարգչային մեթոդներին և կարողանա օգտագործել ժամանակակից ինֆորմացիոն տեխնոլոգիաներ,

գ) մասնագիտական գործունեության բնագավառում՝

- ունենա համակարգային պատկերացում ՀՀ և համաշխարհային տնտեսության կառուցվածքի և զարգացման միտումների մասին,
- հասկանա արդի աշխարհում տնտեսական գործընթացների բազմազանությունը և դրանց կապը հասարակական գործընթացների հետ,
- կարողանա իր գործունեությունում օգտագործել ստացած գիտելիքները կազմակերպությունների տնտեսության, մենեջմենթի և մարքեթինգի, վիճակագրության, համաշխարհային տնտեսագիտության և վերլուծության, հաշվապահական հաշվառման, հաշվետվության և աուդիտի, դրամի, բանկերի, արժեթղթերի շուկայի, ապահովագրման, հարկերի և հարկավորման, ներդրումների և այլ բնագավառներում,

- գիտենա դրամավարկային կարգավորման կազմակերպման հիմունքները, դրամաշրջանառության տարբեր մասերի միջև փոխադարձ կապի, դրամային և առևտրային շրջանառության, բանկային և բորսային գործի հիմունքները, ապահովագրման և հարկավորման կազմակերպման, պետական և մունիցիպալ ֆինանսների հիմունքները,
- պատրաստ լինի մասնագիտական գործունեության՝ ֆինանսավարկային համակարգի և տնտեսական ոլորտի կազմակերպություններում, ներառյալ արտաքին տնտեսական ոլորտը,
- կարողանա ինքնուրույն աշխատել ոչ ստանդարտ իրավիճակներում վերլուծական մոտեցում պահանջող պաշտոններում, լուծել ոչ ստանդարտ խնդիրներ, կանխագուշակել դրամային և ֆինանսավարկային ոլորտների տնտեսական գործընթացները,
- լուծի որոշակի իրավիճակային խնդիրներ՝ կիրառելով ֆինանսաբանկային ոլորտը կանոնակարգող իրավական նորմեր,
- որոշակի օրինակների վրա հաշվարկի բանկերի և վարկային կազմակերպությունների հիմնական տնտեսական նորմատիվները,
- կազմակերպության կամ բանկի ֆինանսատնտեսական հաշվետվության հիման վրա կատարի դրանց ֆինանսատնտեսական գործունեության վերլուծություն,
- տեսնի ֆինանսավարկային հարաբերությունների զարգացման և իր մասնագիտական գործունեության հեռանկարները,
- լինի մրցունակ, ունենա գիտելիքներ հարակից բնագավառներում,
- կարողանա գիտականորեն կազմակերպել իր աշխատանքը:

Տնտեսագիտության բակալավրի հատուկ պատրաստությանը վերաբերվող
որակավորման աստիճան

պահանջները սահմանում է տվյալ մասնագիտացումն առաջադրող բուհը՝ ՀՀ ԿԳՆ պետական կրթական չափորոշիչները մշակող գիտամեթոդական հանձնաժողովի հետ համաձայնեցրած, որոնք ՀՀ ԿԳՆ-ում մասնագիտացումը հաստատելուց հետո միասնական են դառնում այլ բուհերի համար, բխում են մասնագիտացման կրթաբովի բովանդակությունից և տվյալ մասնագիտացմամբ մասնագետներ պատվիրած կազմակերպության գործառնություններից:

Նշված փորձառնությունները ներառում են՝

- հետազոտական աշխատանք վարելու, վերացական տրամաբանական մտածողության, ինդուկցիայի և դեդուկցիայի մեթոդները կիրառելու և քննադատական վերլուծության ունակություններ,
- անձանոթ պայմաններում առաջացած ոչ կոնստրուկտիվ հիմնահարցերի բացահայտման, հաղթահարման և վերջնական լուծման, սեղմ ժամանակացույցով աշխատանքներ կազմակերպելու ընդունակություն,
- մասնագիտական գործունեության բնագավառում նորամուծությունների նկատմամբ ընկալունակության ցուցաբերում:

Բակալավրի՝ մարդկանց հետ աշխատելու փորձառությունը ենթադրում է նրա ունակությունները՝

- այլ մարդկանց հետ փոխգործակցելու, կոլեկտիվում նրանց հետ հաղորդակցվելու,
- խնդիրներ ձևավորելու և դրանք ենթականերին պատվիրակելու,
- մարդկանց ստեղծագործական աճի ձգումը խրախուսելու և զարգացումն ապահովելու,
- ծագած տարաձայնությունները և բախումները լուծելու,
- տարբեր զարգացման և մտավոր մակրադակի տեր մարդկանց հետ համագործակցելու,
- մասնագիտական հարցերի շրջանակներում ընդունելի որոշումների հասնելու նպատակով բանակցություններ վարելու,
- տարաբնույթ և տարասեռ մշակութային միջավայրերում աշխատելու և այլն:

Բակալավրի՝ ինֆորմացիայի հետ աշխատելու փորձառությունը պահանջում է

պարտադիր հմտություններ՝

- պաշտոնական և ոչ պաշտոնական իրավիճակներում սեփական կարծիքը գրավոր և բանավոր ձևերով շարադրելու, քննարկելու և գործուն կարգով պաշտպանելու,
- լեզվային և մշակութային տարբերությունների հաշվառմամբ գրավոր ինֆորմացիան լսելու և վերլուծորեն ընկալելու,
- բանավոր, տպագրված և էլեկտրոնային աղբյուրներից ստացված ինֆորմացիան որոնելու, ստանալու, համակարգելու, գրավոր ձևակերպելու և օգտագործելու:

Ինֆորմացիոն տեխնոլոգիաների օգտագործման գծով բակալավրը պետք է ծանոթ լինի տվյալների մշակման երկուսից ոչ պակաս համակարգերի, անհատական համակարգչային և բազմաօգտագործման տեղային ցանցային համակարգերին, ինչպես նաև կարողանա կատարել ինֆորմացիայի որոնում տվյալների ցանցային բազաներում (www), օգտվել էլեկտրոնային փոստից, տվյալների բազաների փաթեթից:

Տնտեսագիտության բակալավրը պետք է հասկանա իր մասնագիտության էությունը որակավորման աստիճան

և սոցիալական նշանակալիությունը, իր որակավորման շարունակական բարձրացման անհրաժեշտությունը հետբուհական և լրացուցիչ կրթություն ստանալ կամ էլ նոր գիտելիքների ինքնուրույն տիրապետման միջոցով:

7.2. Բակալավրի եզրափակիչ պետական որակավորման պահանջները
7.2.1. 310112 - «Ապահովագրական գործ (ագրոպարենային համակարգում)»
դասիչ, մասնագիտության անվանում

մասնագիտությամբ տնտեսագիտության բակալավրի եզրափակիչ պետական որակավորումը

որակավորման աստիճան

ներառում է ավարտական որակավորման (դիպլոմային) աշխատանքը և պետական քննությունը, որոնք թույլ են տալիս բացահայտելու շրջանավարտի տեսական պատրաստությունը մասնագիտական խնդիրների լուծման բնագավառում:

7.2.2. Բակալավրի ավարտական որակավորման (դիպլոմային) աշխատանքին ներկայացվող պահանջները.

310112 - «Ապահովագրական գործ (ագրոպարենային համակարգում)» մասնագիտությամբ

դասիչ, մասնագիտության անվանում

տնտեսագիտության բակալավրի ավարտական որակավորման (դիպլոմային) աշխատանքն

որակավորման աստիճան

ավարտուն մի մշակում է, որը կատարվում է մասնագիտության ուսումնական պլանին համապատասխան և նպատակ ունի համակարգել, ամրապնդել և ընդլայնել շրջանավարտի տեսական և գործնական գիտելիքները ֆինանսների և վարկի, հարկերի և հարկման, ապահովագրման, ֆինանսական մեներջմենթի, բանկային գործի, արժեթղթերի շուկայի, ինչպես նաև հարակից ոլորտներում:

Բովանդակային առումով ավարտական որակավորման (դիպլոմային) աշխատանքը պետք է՝

- ներկայացվի որպես բնագավառի հիմնահարցերից մեկին վերաբերող տեսական, վերլուծական, սոցիալ-տնտեսագիտական, փորձարարական հետազոտություն, որում շրջանավարտը բացահայտում է իր տեսական գիտելիքները և գործնական ունակութ-յունները, որոնք թույլ են տալիս իրեն ինքնուրույն լուծելու մասնագիտական բնույթի խնդիրներ,
- ցույց տա շրջանավարտի կողմից գիտական-համակարգային վերլուծության մեթոդների յուրացման աստիճանը, ունակությունը կատարելու տեսական ընդհանրացումներ և գործնական եզրակացություններ, հիմնավորված առաջարկություններ և երաշխավորություններ բնագավառի հիմնահարցերի

- լուծման կատարելագործման վերաբերյալ,
- կրի ստեղծագործական բնույթ՝ հավաստի վիճակագրական տվյալների օգտագործմամբ,
- բացահայտի շրջանավարտի պատրաստության աստիճանը ինքնուրույն աշխատելու ՀՀ արդի տնտեսության պայմաններում,
- համապատասխանի նյութի տրամաբանված և հստակ շարադրման պահանջներին և հենվի հավաստի փաստերի վրա,
- արտացոլի շրջանավարտի ունակությունը օգտագործել տեղեկատվության որոնման, ընտրության, համակարգման և մշակման արդի մեթոդները, աշխատել բնագավառի նորմատիվա-իրավական ակտերի հետ,
- ձևավորված լինի հրատարակչական արդի նորմատիվներին և պահանջներին համապատասխան, ունենա հետազոտական աշխատանքի հաշվետվությանը բնորոշ կառուցվածք և 60-70 էջ համակարգչային շարվածքի ծավալ:

Ավարտական որակավորման (դիպլոմային) աշխատանքների թեմատիկան սահմանում է մասնագիտացնող ամբիոնը: Թեմատիկայում պարտադիր կարգով պետք է ներառվեն ֆինանսների և վարկերի ոլորտի առաջնահերթ ու հրատապ հարցեր, հաշվի առնելով բուհի (ֆակուլտետի) ընտրած մասնագիտացումները և ընտրովի դասընթացների բովանդակությունը ըստ կրթաբլոկների:

7.2.3. Պետական քննությանը ներկայացվող պահանջները.

Եզրափակիչ որակավորման (պետական) քննության բովանդակությունը, անցկացման ձևը և ուսանողների գիտելիքների գնահատման չափանիշները սահմանում է բուհը (ֆակուլտետը) և հաստատվում բուհի գիտական խորհրդում: Նրանում պարտադիր կարգով ներառվում են հարցեր մասնագիտության հետևյալ հիմնական ուսումնական դասընթացներից՝

- Ապահովագրական գործ
- Գյուղատնտեսության ապահովագրություն
- ԱԱՀ էկոնոմիկա, կազմակերպում և կառավարում